

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Emma Malm

Barnperspektivet i den sociala barnvården

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Bengt Lundell

Termin för examen: VT2013

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1. INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och problemformulering	5
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod och material	6
1.5 Disposition	7
2. BAKGRUND: BARNAVÅRDENS HISTORIK OCH DEN KOMMUNALA SJÄLVSTYRELSEN	9
2.1 Sekelskiftet 1800-1900-tal	9
2.2 1924 års lag	10
2.3 1960 års lag	10
2.4 1982 års socialtjänstlagstiftning	11
2.5 1990 och 2000-talet	11
2.6 Den kommunala självstyrelsen	12
2.6.1 Specialförfattningar	13
2.6.2 Proportionalitetsprincipen i 14:3 RF	13
2.7 Sammanfattning	14
3. BARNKONVENTIONEN OCH EKMR	15
3.1 Barnkonventionen i Sverige	15
3.1.1 Artikel 3 -Barnets bästa	16
3.1.2 Art 12 -Barns rätt att komma till tals	16
3.2 Art 8 EKMR - Rätt till skydd för privat- och familjeliv	17
3.3 Sammanfattande analys	18

4. BARNPERSPEKTIVET OCH DEN SVENSKA BARNAVÅRDEN	19
4.1 Barnperspektivet	19
4.1.1 Begreppet barnperspektiv	19
4.1.2 Barnperspektivets utveckling i de sociala lagarna	21
4.1.3 Sammanfattande analys	22
4.2 Den svenska barnavården	22
4.2.1 Socialtjänsten	22
4.2.2 Socialtjänstens organisation	25
4.3 Barnperspektivet i det sociala barnavårdsarbetet	27
4.3.1 Bakgrund	27
4.3.2 Barnets bästa i 1:2 SoL och 1§ LVU	27
4.3.2.1 Svårigheter med definitionen av Barnets bästa	28
4.3.3 Barnets rätt att få komma till tals i 11:10 SoL och 36§ LVU	28
4.3.3.1 Svårigheter med barns rätt att komma till tals	31
4.4 Sammanfattande analys	32
5. FÖRSTÄRKNING AV BARNPERSPEKTIVET	34
5.1 Att förstärka barnperspektivet genom lag	34
5.1.1 Barnskyddsutredningens lagförslag	34
5.1.2 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen	36
5.2 BBIC	37
5.2.1 Uppbyggnad och syfte	37
5.2.2 För och nackdelar med metoden	38
5.3 Norskt barnavårdsarbete	39
5.3.1 Uppgifter	39
5.3.2 Organisation	39
5.3.3 Barnevernsloven	40
5.3.4 Inkorporerandet av barnkonventionen	41
5.3.5 Barnperspektivet i norskt barnavårdsarbete	42
5.3.6 Problem i det norska barnavårdsarbetet	42
5.4 Sammanfattande analys	43
6. SLUTSATSER OCH ANALYS	45
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	50

Summary

The main responsibility for the child's upbringing and custody lies in the hands of the parents. However, society has an obligation to step in when the parents can't fulfill their duty of care. This responsibility is called the child welfare.

Much has happened in the area of child welfare during the last century, partly because of a changed view of the child, but also because the United Nation's Convention on the Rights of the Child has forced the society to make children more visible. There has been several legislative changes, and several different models for strengthening the child's perspective has been presented. The best interest of the child and the child's right to be heard are given greater consideration when it comes to investigations and decisions.

Despite this increasing child perspective the social services are often criticized. The criticism often concerns gaps in the child perspective. This criticism, in a way, forms the basis of my thesis, as I look into how the child perspective plays out in the child welfare.

The child protection investigation, published in 2009, proposed that the rules regarding children in the Social Services Act and the Care of Young Persons Act (LVU) would be unified into a new law. This law would be named Law for support and protection of children and young people (LBU). The investigation found that, from a child's perspective, it would be a good idea to unify these two laws.

A couple of years after the child protection investigation's proposal, the Children's Ombudsman (BO) issued a report in which he not only concurred with the proposal of introducing a new Child Act, but also went even further and proposed that the social services should be reformed in order to make it possible to handle issues regarding child protection, ie a specialized organisation. BO found the Norwegian barnevernet to be a good role model for such an organization.

The question is whether, instead of reforms, it is possible to accomplish an enhanced child protection through legislation or organizational changes. For example, research is being conducted and different models and working tools are being presented, all of which could lead to an enhanced child perspective. One model, partly intended to give an enhanced child perspective is Children's needs at the center (BBIC). Since BBIC today is practiced by the majority of Sweden's social services I will investigate this particular model in my thesis.

In my thesis I weigh these different approach for a strengthened child perspective, not only against each other but also in relation to the local self-government.

Sammanfattning

Huvudansvaret för barns fostran och vårdnad ligger hos föräldrarna. Trots detta så har samhället en skyldighet att träda in då en förälder inte kan fullfölja sin vårdnadsplikt. Detta ansvar återfinns i den sociala barnvården.

Mycket har hänt inom den sociala barnvården det senaste århundradet, delvis på grund av en förändrad syn på barn och inte minst har Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) fått samhället att göra barnen mera synliga. Det har skett åtskilliga lagförändringar och det har arbetas fram modeller för ett stärkt barnperspektiv. Barnets bästa och barnets rätt att komma till tals tas allt mer i beaktande vid utredningar och beslut.

Trots detta ökade barnperspektiv så riktas det ofta kritik mot den sociala barnvården. Kritiken rör inte sällan brister i barnperspektivet. Denna kritik kan sägas ligga till grund för mitt arbete när jag utforskar hur barnperspektivet ser ut inom den sociala barnvården.

I barnskyddsutredningen som utkom 2009 lades det fram ett förslag om att de bestämmelser som rör barn i socialtjänstlagen (SoL) och lagen om vård av unga (LVU) skulle slås samman till en ny gemensam lag. Denna lag skulle få namnet Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU). Utredningen fann att det ur ett barnperspektiv vore bra att samla dessa lagar i en och samma.

Ett par år efter barnskyddsutredningens förslag utkom Barnombudsmannen (BO) med en rapport där han instämde med utredningen om att införa en ny barnlag men han gick även steget längre och föreslog en reform av socialtjänsten så att dess arbete med barns skydd skulle samlas i en särskild organisation. Det norska barnevernet såg BO som förebild för denna organisation.

Frågan är om det på annat sätt än genom reformer genom lagstiftning eller organisationsförändringar kan åstadkommas ett starkare barnperspektiv. Exempelvis så forskas det och tas fram olika modeller och arbetsverktyg som skulle kunna leda till ett förstärkt barnperspektiv. En modell som delvis har till syfte att ge ett stärkt barnperspektiv är Barns behov i centrum (BBIC). Eftersom BBIC idag praktiseras av majoriteten av Sveriges socialtjänster så undersöker jag just denna modell i mitt arbete.

I mitt arbete så väger jag dessa olika tillvägagångsätt för ett stärkt barnperspektiv inte bara mot varandra utan även i förhållande till den kommunala självstyrelsen.

Förord

”Maskrosbarn är barn som har det svårt hemma men som klarar sig ändå, ungefär som en maskros kan växa upp genom asfalten.”

De så kallade maskrosbarnen har alltid fascinerat mig. Jag har funderat på vad det är som gör att dessa barn klarar sig genom de svårigheter de möter under sin uppväxt för att växa upp till individer, med skinn på näsan och med en målmedvetenhet som är få förunnat. Mina funderingar har lett till slutsatsen att skillnaden är att dessa barn blivit sedda. De fanns en vuxen där som såg dem och som lyssnade på deras behov. Som gav dem motivationen att kämpa trots att allt tycktes gå emot dem. Dessa funderingar fick mig att inse hur viktigt det är att vi vuxna ser och lyssnar på barnen. Vilken oerhörd skillnad vi kan göra och hur viktigt det är med ett barnperspektiv, oavsett om det är inom den sociala barnvården, skolan eller i hemmet.

Med detta i bakhuvudet var det tämligen lätt att välja ämne för min uppsats. Jag ville skriva om barnperspektivet eftersom det är så betydelsefullt ämne när man tänker på vilken skillnad det kan göra med ett barns liv. Barnperspektivet är inte enbart ett par artiklar i en konvention utan det är så pass mycket mer sett ur ett människoperspektiv. Med ett stärkt barnperspektiv kan vi få många fler maskrosor som lyser upp våra asfaltsbeläggningar.

Jag vill först och främst tacka Bengt Lundell som hjälpt mig och inspirerat mig med mitt arbete. Det har varit långa och kämpiga men ack så lärorika sommarveckor.

Sedan vill jag även tacka mina barn som ironiskt nog inte alltid känt av barnperspektivet när deras mamma suttit nedgrottad i böcker och inte haft mycket tid över för annat. Därför passar jag även på att tacka min sambo som hjälpt till att återställa barnperspektivet i vårt hem genom att se till att barnens bästa blivit tillgodosett och att de haft rätt att komma till tals. ☺

När jag ändå är i gång passar jag på att tacka Hans Gunnar Axberger som tog mig under sina vingar och gav mig ett ”juridiskt självförtroende” under utbildningen. Detta självförtroende är jag evigt tacksam för och lovar att jag ska bära med mig under hela mitt yrkesliv.

Slutligen vill jag även tacka min pappa som är anledningen att jag snart har min juristexamen. Utan honom hade jag aldrig sökt in på utbildningen och utan all peppning och motivation hade jag nog aldrig lyckats ta mig igenom de senaste fem åren.

Förkortningar

Barnkonventionen	Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
BBIC	Barns behov i centrum
BVL	Lov om barneverntjenester
BO	Barnombudsmannen
EKMR	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1994:1219)
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FörvL	Förvaltningslag (1986:223)
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
KomL	Kommunallag (1991:900)
LBU	Lag om skydd av barn och unga
LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga)
Prop.	Regeringens proposition
SKL	Sveriges Kommuner och Landsting
SoF	Socialtjänstförordningen (2001:937)
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Föräldrarna har enligt Föräldrabalken (FB) huvudansvaret för sina barns fostran och vård så länge barnen inte är myndiga. Det stadgas i FB att barn har rätt till god omvårdnad, trygghet och en god uppfostran. Barnet har rätt att behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.¹ Det är vårdnadshavarens ansvar att tillgodose barnets behov och de har även ansvar för barnets personliga förhållande. Vårdnadshavarna ska svara för att barnet får den tillsyn den behöver och vårdnadshavaren ska bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning.²

Bestämmelserna i FB beskriver vad alla barn ska garanteras. Trots att det är föräldrarna som bär huvudansvaret för sina barn och trots att flertalet barn får den omsorg de behöver så förekommer det att samhället får träda in då föräldrarna inte kan eller har möjlighet att fullfölja sin vårdnadsplikt. Detta samhälleliga ansvar återfinns vi i den sociala barnavården.³

1.2 Syfte och problemformulering

Syftet med denna uppsats är att undersöka barnperspektivet i den sociala barnavården i Sverige och analysera hur det visar sig såväl i teorin som i praktiken.

I min undersökning av barnperspektivet har jag valt att fokusera på barnkonventionens artiklar om barnens bästa och barnens rätt att komma till tals och hur de återspeglar sig i den svenska lagstiftningen. Jag kommer i samband med granskningen av barnkonventionen även beröra artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna eftersom denna artikel stundtals kan komma i konflikt med reglerna om barnens bästa.

Jag vill analysera och diskutera det förslag som kommit om en egen lag till skydd för barn och unga dels ur ett barnperspektiv och dels hur det skulle inverka på den kommunala självstyrelsen. Jag kommer då även se till andra åtgärder, än rent lagtekniska, som gjorts för att stärka barnperspektivet.

Slutligen vill jag även belysa den norska barnavården som ofta framställs som en förebild då det gäller barnperspektivet. Jag kommer att analysera den norska modellen genom att se på likheter och skillnader med den

¹ 6 kap. 1§ FB.

² 6 kap. 2§ FB.

³ Andersson m.fl, 2011, s. 5.

svenska modellen och föra en diskussion huruvida en kopiering av den norska modellen skulle ge ett starkare barnperspektiv i den svenska barnavården.

Min framställning kommer att utgå ifrån följande specifika frågeställningar:

- Hur ser barnperspektivet ut i den sociala barnavården i dag och vilka förändringar har skett för ett förstärkt barnperspektiv?
- Hur kan en förstärkning av barnperspektivet komma tillstånd på bästa sätt? Bör det ske genom lagstiftning eller organisatoriska förändringar eller finns det andra modeller som kan resultera i ett stärkt barnperspektiv.

1.3 Avgränsningar

Jag är medveten om att jag valt ett tämligen komplext ämne och jag har valt att avgränsa mig genom att inrikta min utredning på barnperspektivet sett ur barnkonventionens artiklar om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Självfallet finns det inte en enskild modell eller tillvägagångssätt för ett fullkomligt barnperspektiv och jag har därför valt att anpassa mitt arbete till att beröra ett par av de modeller som kan vara aktuella i frågan. Jag har således inte valt att beröra kompetenshöjning av socionomer, samverkan mellan myndigheter eller KUBAS (nationellt stöd i socialtjänsten) trots att detta också är faktorer som kan leda till ett starkare barnperspektiv.

1.4 Metod och material

Vid min undersökning av barnperspektivet i den sociala barnavården kommer jag först och främst använda mig av den klassiska juridiska metoden där lagtext, förarbeten och doktrin undersöks i enlighet med rättskälleläran. Då mitt syfte är att undersöka barnperspektivet har jag gått tillbaka till de förarbeten som föranledde den ursprungliga SoL:en och därifrån försökt hitta de ståndpunkter som fanns för och emot en gemensam socialtjänstlag. I mitt arbete har jag även belyst beteendevetenskapliga aspekter.

Jag har tagit del av en stor mängd forskningsmaterial för att få fram empiriska fakta om hur barnperspektivet ser ut i teorin. Jag har granskat barnkonventionen grundligt och framförallt paragraferna om barnets bästa och barnens rätt till delaktighet. För att få en tydlig bild av barnkonventionen i Sverige har jag gått tillbaka till de förarbeten som föranledde implementeringen av konventionen i Sverige.

För min presentation av ett tydligare barnperspektiv har jag analyserat de föreslagna ändringarna i barnskyddsutredningen som är relevanta för min

uppsats och även studerat den norska barnavården och de lagar som styr dem.

Baserat på de material jag använt mig av i min utredning kommer jag analysera möjliga förändringar för ett stärkt barnperspektiv.

1.5 Disposition

Mitt arbete är uppdelat i sex kapitel och för att ge läsaren en tydlig struktur inleds varje kapitel med en kortare inledning och avslutas med en sammanfattande analys av kapitlet.

För att ge läsaren en överblick och förståelse över den sociala barnavården så kommer det först att göras en genomgång av den svenska barnavårdens historik de senaste drygt 100 åren. I samma kapitel som den historiska tillbakablicken kommer även den kommunala självstyrelsen behandlas. Jag kommer här även ta upp den proportionalitetsprincip som tillkommit för att undvika allt för långtgående intrång i det kommunala självbestämmandet. Eftersom barnkonventionen är en central punkt i arbetet kommer jag i kapitel tre ge en närmre beskrivning av barnkonventionen i Sverige och de två artiklarna i barnkonventionen som ligger till grund för barnperspektivet i den svenska lagstiftningen. Jag kommer även i samband med barnkonventionen att beröra artikel 8 i EKMR.

I kapitel fyra kommer jag att beskriva barnperspektivet och hur det kan tolkas. Efter den beskrivande delen kommer jag att göra en framställning av de lagstiftningsåtgärder som genomförts i syfte att stärka barnperspektivet i de sociala lagarna. Därefter kommer den svenska barnavården att behandlas. Först genom ett beskrivande avsnitt om Socialtjänstens tillkomst, dess organisation och dess riktlinjer. I samma kapitel kommer även barnperspektivet i de sociala lagarna redovisas. De paragrafer som här kommer att gås igenom är barnets bästa och barns rätt att komma till tals i såväl LVU som SoL. Här kommer jag även att beröra vilka problem i tillämpningen som är kopplade till bestämmelserna.

För att belysa vilka förändringar som är/kan vara aktuella, för att stärka barnperspektivet, så kommer jag i kapitel fem ge en presentation av barnskyddsutredningens förslag om en särskild barnlag. Här kommer jag även att ta upp vilka konsekvenser en sådan lag skulle kunna få för den kommunala självstyrelsen. Efter det kommer jag titta närmre på BBIC, som är en modell utarbetad av socialstyrelsen för att skapa ett enhetligt system för handläggning och dokumentation i den sociala barnavården. Jag kommer även att gå igenom för- och nackdelar med modellen. Som avslutning på kapitel fem kommer den norska modellen med ett särskilt barntjänst, en särskild barntjänstlag samt inkorporerandet av barnkonventionen att granskas.

I det sista och avslutande kapitlet görs en analys av tillämpningen och behovet av ett stärkt barnperspektiv och de skäl som finns för att ytterligare

stärka barnperspektivet. Här kommer tidigare kapitel vävas ihop till en helhet för att diskuteras och analyseras ur ett barnrättsperspektiv.

2. Bakgrund: Barnavårdens historik och den kommunala självstyrelsen

Barnens rättigheter och samhällets ansvar för att skydda barn kan i ett historiskt perspektiv ses som ett tämligen ungt fenomen. Utvecklingen av ett socialt barnavårdsarbete och en lagstiftning med fokus på barnens rätt har påverkats av såväl samhälleliga, vetenskapliga som politiska rön. 1900-talet har kallats ”barnets århundrade”.⁴ För att få en djupare förståelse för dagens sociala barnavård kan det därför vara av vikt att få en överblick över det senaste dryga århundradets utveckling.

Jag kommer i det här kapitlet även beskriva den kommunala självstyrelsen då det är en viktig princip som i Sverige funnits sedan mitten av 1800-talet och som starkt hänger ihop med den sociala barnavården.

2.1 Sekelskiftet 1800-1900-tal

Mot slutet av 1800-talet började det så smått att växa fram ett intresse för barns uppfostran och omhändertagande. Exempelvis kom det 1881 en förordning för att skydda barn i arbetslivet och barn fick därmed ett skydd mot skadliga arbetsmiljöer.⁵ Det var dock inte tal om att barnet skulle få någon rättslig ställning.⁶

Det var först under 1900-talets början som Sverige kom att införa en organiserad barnavårdslagstiftning. Barnavårdslagstiftningens förutsättningar utgjordes främst av två olika omständigheter.

Först och främst var det att nya problem uppkommit inom barnavården. Dessa ansågs ha uppkommit på grund av den urbanisering och industrialisering som uppstått i samhället.⁷ Allt eftersom industriarbetarna hopades i städerna, kom deras barn att bli allt mer synliga. Lösdrivande, bettlande och kriminella barn kom att anses som ett stort problem.⁸

Den andra omständigheten var att det under 1800-talet, under inflytande av den framväxande folkskolan, kom att växa fram en ny syn på barn som var avvikande och problematiska. Dessa två omständigheter i kombination med inspiration från utlandet kom att ligga till grund för 1902 års barnavårdslag⁹. Samtidigt infördes även lagstiftning om fosterbarnsvården och en ny lag om unga lagöverträdarens behandling.¹⁰

⁴ Leviner, 2011, s.62-63.

⁵ Ewerlöf m.fl, 2007, s. 18.

⁶ Ewerlöf m.fl, 2007, s. 14.

⁷ Lundström, 1993, s. 47.

⁸ Lundström m.fl, 1996, s. 13-14.

⁹ Lag (1902:67) angående uppfostran åt vanartade och sedligt avseende försummade barn.

¹⁰ Lundström m.fl, 1996, s. 14.

2.2 1924 års lag

Det började tidigt riktas kritik mot 1902 års lagstiftning. Kritiken kom främst från socialpolitiska organisationer som menade att lagstiftningen var splittrad och att den på grund av detta inte åstadkom de tänkta verkningarna.¹¹ En annan kritik som riktades mot lagstiftningen, var att det inte fanns några förutsättningar för att omhänderta barn som till exempel vansköttes och/eller misshandlades.¹²

Genom 1924 års barnavårdslagstiftning¹³ fick barnavården främst organisatoriska förändringar. Detta innebar bland annat att barnavårdsnämnder blev obligatoriska och i dessa nämnder bringades barnavården under gemensam ledning.¹⁴ Det genomfördes en rad reformer i samhället och det infördes bland annat moderskapsunderstöd, barnavårdscentraler och allmänna barnbidrag. I takt med det ökade välståndet i samhället så ökade även kunskapen om barnens behov och utveckling.¹⁵

2.3 1960 års lag

Det svenska samhället hade genomgått en stor transformation när 1960 års barnavårdslag¹⁶ började gälla. Sverige var nu att anse som ett framgångsrikt industrisamhälle med rådande marknadsekonomi. Det hade skett ett stort antal sociala reformer och tjänstemän blev allt vanligare inom den kommunala förvaltningen. Detta ledde bland annat till en mera regelrätt byråkratisk handläggning.

En ny syn på barn- och ungdomspsykologi växte fram, vilket ledde till ett nytt synsätt gällande barns avvikelser, där diagnostisering och behandling stod i fokus.¹⁷ Den kommunala barnhälsovården kom att byggas ut och förebyggande arbete kom att ta en allt större plats.¹⁸

I det förebyggande arbetet lades stor vikt vid möjligheter att ingripa på ett tidigare stadium i enskilda fall men även på generella satsningar såsom boende för unga, yrkesrådgivning och fritidsaktiviteter.¹⁹ Det ansågs inte längre att bekymren enbart fanns i familjerna utan problemen fanns även i samhället.²⁰ Vid tiden för 1960-års barnavårdslag ansågs barn som en del av familjen utan självständig rättslig ställning före 15 års ålder.²¹

¹¹ Lundström, 1993, s. 54.

¹² Lundström m.fl, 1996, s. 15.

¹³ SFS (1924:367).

¹⁴ Lundström m.fl, 1996, s. 15.

¹⁵ Leviner, 2011, s. 66.

¹⁶ SFS (1960:97).

¹⁷ Lundström m.fl, 1996, s. 15-16.

¹⁸ Lundström, 1993, s. 67.

¹⁹ Leviner, 2011, s. 66.

²⁰ Lundström, 2003, s.67.

²¹ Mattsson, 2002, s 47.

2.4 1982 års socialtjänstlagstiftning

I början av 1970-talet kom lagen om social centralnämnd²² vilken möjliggjorde för kommunerna att slå ihop barnavårdsnämnder, nykterhetsnämnder och socialnämnder till en och samma nämnd. Begreppet helhetssyn kom att vara den röda tråden genom den nya socialtjänstlagen som trädde i kraft i januari 1982²³. Socialtjänstlagen kom att bli en målinriktad ramlag för att kunna tillgodose helhetssynen.²⁴

Då det är denna lag som ligger till grund även för dagen SoL så har jag valt att närmare beskriva lagen och dess tillkomst i kapitlet 4.2.

2.5 1990 och 2000-talet

Både SoL:en och LVU har, vid ett flertal tillfällen genom åren reviderats. De flesta ändringarna har skett för att barnet ska få en starkare ställning och för att anpassa lagstiftningen till barnkonventionen.²⁵

Under 2010-talet så har det svenska systemet allt mer gått från ett familjestödsorienterat system, där det betonas en helhetssyn på familjen, till ett barnskyddssystem, där fokus läggs på barnets behov och intressen. Barnens ställning har förändras då det från att tidigare ha setts som objekt utan rättigheter mer och mer ses som subjekt med rättigheter.²⁶

Det har förutom ett frekvent lagförändringsarbete även skett en hel del utvecklingsarbete inom den sociala barnvården. Det har till exempel utvecklats ett handläggnings- och dokumentationssystem, BBIC, och det ställs allt högre krav på socialsekreterarnas kunskap och professionalitet i barnärenden.

Ett stort steg mot ett stärkt barnperspektiv måste sägas ha tagits i och med att regeringen i slutet av 2007 tillsatte en utredning för att se över de sociala barnavårdslagarna. Utredningen gick under benämningen barnskyddsutredningen. Utredningen fick i uppdrag att se över ett antal bestämmelser i den dåvarande lagstiftningen och föreslå motiverade förändringar. Bland annat skulle de se över de bestämmelser som berörde den sociala barn- och ungdomsvårdens övergripande mål och ansvar, socialnämndens möjlighet att polisanmäla brott mot barn, reglerna om anmälningsskyldighet och även reglerna för öppna insatser, utredning och uppföljning av insatser. Utredningen skulle även undersöka om bestämmelserna till stöd och skydd för barn och unga skulle sammanföras i en och samma lag. Utredningen

²² SFS (1970:296).

²³ SOU 1974:39, s. 107.

²⁴ SOU 2009:68, s. 111.

²⁵ Mer om detta anpassningsarbete går att läsa om i avsnittet ”barnperspektivets utveckling i de sociala lagarna”.

²⁶ Leviner, 2011, s.75.

skulle, om de kom fram till att det fanns behov att sammanföra lagarna, lämna förslag på hur en sådan lag skulle utformas. De skulle slutligen även lämna förslag på förändringar som bedömdes som nödvändiga för att anpassa lagstiftningen till den utveckling av barn och ungdomsvården som skett.²⁷

Barnskyddsutredningen resulterade i en proposition med lagförändringar som trädde i kraft 1 januari 2013. Regeringen valde dock, utan motivering, att endast föreslå ändringar i den befintliga lagarna SoL och LVU.²⁸

2.6 Den kommunala självstyrelsen

I regeringsformen (RF) återfinns flera bestämmelser om kommuner och landstings ställning i det svenska samhället. I 14:de kapitlet, som reglerar kommunerna, så stadgas det att ”kommunerna sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. På samma grund sköter kommunerna även de övriga angelägenheter som bestäms i lag”²⁹. Denna bestämmelse anses så pass viktigt att en liknande bestämmelse är intagen i Kommunallagen (KomL).³⁰ Principen om kommunal självstyrelse gäller därmed all kommunal verksamhet.

Den kommunala självstyrelsen varken preciseras eller definieras i någon författning. Dock så kan KomL ge en viss vägledning i vad principen innebär. Genom KomL kan det förstås att det kommunala självstyret är en princip som anger relationen mellan stat och kommun och som är till för att ge kommunerna en oberoende och inom vissa gränser fri bestämmanderätt. En grundtanke har således varit att kommunerna, förutom deras åligganden enligt speciallag, ska ha en egen fredad sfär som är fri från statlig inblandning.³¹

Trots att kommunerna har en tämligen stor frihet i sin bestämmanderätt så är den inte obegränsad. Det är till syvende och sist staten som har det yttersta ansvaret för samhällets verksamheter. Det är till exempel riksdagens uppgift att i lag bestämma grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen.³² Riksdagen har även en rätt att bemyndiga regeringen att genom förordning meddela föreskrifter i vissa ämnen som rör kommunerna.³³

²⁷ SOU 2009:68, s. 19.

²⁸ Prop. 2012/13:10, s. 218.

²⁹ 14 kap. 2§ RF (1974:152).

³⁰ 1 kap. 1§ KomL (1991:900).

³¹ Bohlin, 2011, s.22.

³² Bohlin, 2011, s. 22.

³³ 8 kap. 7§ RF (1974:152).

2.6.1 Specialförfattningar

Förutom den grundläggande regleringen av kommunen som återfinns i KomL och FörvL så finns det ett antal specialförfattningar som förpliktar kommunerna att fullgöra olika förvaltningsuppgifter. Sådana specialförfattningar finns exempelvis inom socialtjänsten, skolväsendet, räddningstjänsten och hälso- och sjukvården.³⁴ Förutom lagstadgade skyldigheter finns det ofta i lagstiftningen nationella mål som kommunerna ska leva upp till.³⁵

I SoL så återfinns dessa mål i 1 kap. 1§ där det stadgas att samhällets socialtjänst ska på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor samt aktiva deltagande i samhällslivet.

2.6.2 Proportionalitetsprincipen i 14:3 RF

Den svenska kommunala självstyrelsen har, trots vissa begränsningar, sålunda en stark ställning. Inte minst återspeglas detta i 14 kap. 3§ där det föreskrivs att ”en inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den.”

Denna bestämmelse kom till 2010 för att värna om den kommunala självbestämmanderätten. Principen innebär att det vid införande av nya normer som kan få betydelse för den kommunala självstyrelsen, ska det prövas om den tänkta regleringen kan motivera det eventuella intrång i den kommunala självstyrelsen som regleringen innebär.³⁶

Regeringen uttalade i förarbetena att en sådan proportionalitetsprövning ”bör innefatta en skyldighet att undersöka om det ändamål som regleringen avser att tillgodose kan uppnås på ett för det kommunala självbestämmandet mindre ingripande sätt än det som föreslås.” Således menade regeringen att om det finns andra sätt att nå samma mål så ska det sättet som minst påverkar den kommunala självbestämmanderätten väljas. Det krävs därför omfattande analyser i lagstiftningsarbetet hur det kommunala självstyret kan påverkas.³⁷

³⁴ Bohlin, 2011, s.23.

³⁵ SOU 2009:68, s. 570.

³⁶ Holmberg m.fl., 2011, s. 143.

³⁷ Prop. 2009/10:80, s. 212.

2.7 Sammanfattning

Det framgår av den historiska tillbakablicken att samhällets syn på barn förändras markant under de senaste dryga hundra åren. Från att inte ha något särskilt skydd alls har en gradvis ökande barnavård vuxit fram i samhället. Till en början som ett sätt att skydda samhället men allt eftersom kunskapen ökat som ett sätt att se den enskilde individen och inge den ett erkännande som rättssubjekt.

Barnavården har följt utvecklingen i samhället i stort vilket bland annat syns tydligt då Sverige under 1960-talet var att anses som ett framgångsrikt industriland. Då satsades det på välfärden och det förebyggande arbetet sågs som allt viktigare. Välfärdssamhället fortsatte att spela en viktig roll under 1970-1980-talen och syntes tydligt i 1982 års SoL där begreppet helhetssyn var den röda tråden.

Under de senaste dryga 20 åren är det tydligt att synen på barn har stärkts. Inte minst på grund av Sveriges ratificering av barnkonventionen. Det har gjorts flertalet förändringar inom barnavården för att stärka barnens ställning och det har förutom rent lagstiftningsmässigt även skett en hel del utvecklingsarbete bland annat genom högre kompetenskrav och i förbättrande av arbetssätt.

Beträffande den kommunala självstyrelsen så ligger den djupt förankrad i det svenska samhället då den funnits under tämligen lång tid. Ledorden för självstyrelsen kan sägas vara decentralisering och demokrati. Kommunerna ska ha en tämligen vid sfär som är fredad från statens inblandning. Dock finns det vissa begränsningar i deras bestämmanderätt vilken ger riksdagen viss kompetens att stifta lagar som berör kommunerna och för regeringen att genom förordning meddela föreskrifter som berör kommunerna. Vid införande av nya normer ska dock alltid en proportionalitetsbedömning göras för att avgöra huruvida de nya normerna inskränker den kommunala självstyrelsen.

3. Barnkonventionen och EKMR

I detta kapitel kommer jag inledningsvis att beskriva barnkonventionens ställning i Sverige samt den artikel som reglerar myndigheternas barnskyddsansvar. Därefter kommer jag att gå igenom de två artiklarna som kan sägas vara grunden till barnperspektivet i den sociala barnvården. Efter denna genomgång av barnkonventionen kommer jag att ge en kort beskrivning av artikel 8 i EKMR som stadgar rätten till familj. Detta eftersom artikeln stundtals kan komma i konflikt med barnperspektivet.

3.1 Barnkonventionen i Sverige

Konventionen om barnens rättigheter ratificerades av Sverige 1990. Trots ratificerandet har barnkonventionen inte inkorporerats i den svenska lagstiftningen.³⁸ Barnkonventionen är därför ingen lag i rättslig mening och det finns ingen domstol eller annat organ som kan sanktionera staten om den inte lever upp till artiklarna i barnkonventionen.³⁹ Barnkonventionen är istället en internationell folkrättslig förpliktelse som staten har tagit på sig att följa. Därför är det den svenska staten som är ansvarig för att barnkonventionen efterlevs i Sverige. Detta kan ske genom exempelvis lagstiftning eller andra åtgärder.⁴⁰ I stället för att inkorporera barnkonventionen har Sverige valt att transformera bestämmelserna i lagstiftningen. På så sätt har de delar som ansetts behöva införlivas med svensk rätt omarbetas till svensk författningstext.⁴¹

Artikel 4 i barnkonventionen förtydligar myndigheternas barnskyddsansvar. Här stadgas att staterna är förpliktade att följa och genomföra barnkonventionen i sin helhet och att de ska göra det med ”*utnyttjande till det yttersta av tillgängliga resurser*”.⁴²

I barnkonventionen sätts barnet i medelpunkten och konventionen ger uttryck för barnets behov och rättigheter. Barnkonventionen betonar föräldrarnas ansvar men även samhällets ansvar att stödja föräldrarna.⁴³ En grundläggande tanke i barnkonventionen är att barn ska ses som självständiga individer med fullt och lika människovärde som vuxna.⁴⁴

³⁸ Lundgren & Thunved, 2013, s. 20.

³⁹ Mattsson, 2002, s. 124-125.

⁴⁰ SOU 2009:68, s. 129.

⁴¹ SOU 2009:68, s. 129.

⁴² Leviner, 2011, s. 96.

⁴³ SOU 2009:68, s. 164.

⁴⁴ Lundström m.fl, 1996, s. 67.

3.1.1 Artikel 3 -Barnets bästa

*”Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall **barnets bästa** komma i främsta rummet.”⁴⁵*

En av de mest grundläggande principerna i barnkonventionen är artikel 3 som stadgar att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn.⁴⁶ Av formuleringen förstås att barnets bästa alltid ska beaktas i beslutsfattandet. Dock kräver inte barnkonventionen att barnets bästa alltid ska vara utslagsgivande men ”barnets bästa ska ligga med och väga tungt i vågskålen när beslut som rör barn skall fattas”. I det fall då det finns andra intressen som vägt tyngre så krävs det att den myndighet som tagit beslutet kan visa att en sammanvägning av de relevanta intressena har gjorts i det enskilda fallet.⁴⁷

I förarbetena som låg till grund när Sverige skulle godkänna barnkonventionen så belystes den problematik som kunde uppkomma om det gjordes en allmän beskrivning av vad som är att anses som barnets bästa.⁴⁸ Vad som är barnets bästa har ansetts vara föränderligt i och med förändringar i värderingar och då ny kunskap växer fram.⁴⁹ Barnkommittén, som tillsattes för att göra en översyn över hur svensk rätt förhöll sig till barnkonventionen, uttalade att barnets bästa måste tolkas ur två perspektiv, ett objektiva och ett subjektiva perspektiv. Det objektiva grundas på kunskap och vetenskap och det subjektiva perspektivet är det enskilda barnets vilja och inställning. Barnkommittén menade att båda dessa perspektiv skulle kombineras för att få det ultimata underlaget.⁵⁰ I senare propositioner har det framhållits att barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och då med utgångspunkt i de individuella förhållandena. Att det ska ses till allt som berör barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling när bedömningen görs. Beaktande av både kortsiktiga som långsiktiga effekter för barnet ska göras. Det har även pekats på att det är i stort sett omöjligt att på ett objektiva sätt avgöra vad som är bäst för barnet.⁵¹

3.1.2 Art 12 -Barns rätt att komma till tals

”Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som berör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.”⁵²

⁴⁵ Art. 3.1 barnkonventionen.

⁴⁶ Everlöf m.fl., 2004, s. 35.

⁴⁷ Prop. 1997/98:182, s. 13.

⁴⁸ Leviner, 2011, s.101.

⁴⁹ SOU 2009:68, s. 200.

⁵⁰ SOU 1997:116 s. 134f.

⁵¹ SOU 2009:68, s. 200.

⁵² art. 12 barnkonventionen.

Principen om barns rätt till delaktighet har sin grund i barnkonventionens 12 artikel. Enligt bestämmelsen ska staterna tillförsäkra barn, som är mäktiga att bilda egna åsikter, rätten att fritt uttrycka sig i alla frågor som rör barnet.⁵³ Dessa åsikter ska sedan ges betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Barnet ska även enligt artikel 12 ges möjlighet att höras i alla domstols- och administrativa förfarande som angår barnet. I artikelns syfte ingår även barnets rätt att göras delaktig och deras rätt att få väsentlig information.⁵⁴

Barnkommittén menade i sin utredning att rätten att komma till tals är en absolut rättighet men kommittén lämnade frågan, om hur barnet ska höras, öppen. Barnkonventionen stadgar dock att barnet ska höras på ett sätt som är överensstämmande med de nationella procedurreglerna i det aktuella landets lagstiftning. Barnkommittén menade att den svenska lagstiftningen svarade väl mot dessa regler men att det krävde stor kunskap hos myndigheter och domstolar för att de skulle kunna värdera och förstå barnets vilja.

Principerna om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals är nära förenade med varandra. De båda principerna ger uttryck för att barn ska ses som fristående individer som är bärare av egna rättigheter.⁵⁵

3.2 Art 8 EKMR - Rätt till skydd för privat- och familjeliv

EKMR undertecknades 1949 och trädde i kraft 1953.⁵⁶ Sedan 1995 gäller konventionen som lag i Sverige.⁵⁷ Artikel 8 är den artikel i EKMR, förutom artikel 2 och 3⁵⁸, som kan anses mest relevant när det gäller myndigheternas ansvar i barnavårdsärenden.⁵⁹

1. Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.

2. Offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutande av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.⁶⁰

⁵³ Everlöf m.fl., 2004, s. 36.

⁵⁴ Leviner, 2011, s. 106.

⁵⁵ SOU 1997:116, s. 177.

⁵⁶ Leviner, 2011, s. 85ff.

⁵⁷ Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

⁵⁸ Artikel 2- Rätten till liv, artikel 3- rätt att inte bli utsatt för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

⁵⁹ Leviner, 2011, s. 87.

⁶⁰ Art. 8 EKMR.

I artikel 8 EKMR stadgas att samhället inte får inskränka någons rätt till privat- och familjeliv annat än vid vissa undantagsfall. Till familjeliv räknas föräldrarnas rätt att få ha vårdnaden om sina barn och även barnens rätt att få vara med sina föräldrar.⁶¹ De undantagsfall som tillåter en kränkning av privat- och familjelivet avgörs främst om det finns lagstöd samt om det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.⁶²

Artikeln innebär först och främst att staten inte ska göra orättfärdiga ingrepp i enskildas privat- och familjeliv. Artikeln ålägger dessutom staten att företa positiva åtgärder för att freda den enskildes sfär. Fullföljandet av statens åläggande kan ske antingen via lagstiftning eller ett konkret skydd i enskilda situationer.⁶³

3.3 Sammanfattande analys

Det är i år 13 år sedan Sverige valde att ratificera barnkonventionen. Trots att konventionen inte är en lag i rättslig mening så är den folkrättsligt bindande för Sverige. Sverige har i stället för att inkorporera barnkonventionen valt att transformera bestämmelserna i lagstiftningen.

Då det gäller barnperspektivet i den sociala barnvården så är det främst barnets bästa och barnets rätt att komma till tals som kan anses vara aktuella.

Ibland förekommer det intresseavvägning mellan barnkonventionens barnperspektiv och artikel 8 i EKMR som stadgar rätten till privat- och familjeliv. För att få inskränka artikel 8 i EKMR så krävs det antingen lagstöd eller att det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

Trots att både barnkonventionen och EKMR är konventioner som är ratificerade av Sverige så föreligger det en stor skillnad mellan dem då den sistnämnda är instiftad som lag i Sverige.

Även då barnkonventionen inte är lag i Sverige så är Sverige ändå skyldig att följa och genomföra barnkonventionen i sin helhet och med utnyttjande till det yttersta av tillgängliga resurser. I följande kapitel kommer jag att utreda huruvida Sverige fullföljer dessa åtagande, inom den sociala barnvården, på ett tillfredställande sätt.

⁶¹ Singer, 2012, s. 217.

⁶² Art. 8.2 EKMR.

⁶³ Leviner, 2011, s. 87.

4. Barnperspektivet och den svenska barnavården

Kapitel fyra har jag valt att dela in i tre avsnitt. Det första avsnittet kommer att beröra begreppet barnperspektiv. Detta eftersom begreppet barnperspektiv inte är helt klart och då det råder delade uppfattningar om vad som menas med begreppet. Jag kommer även i detta kapitel att beskriva hur barnperspektivet utvecklats under åren i så väl SoL som LVU. Detta inledande avsnitt kommer att avslutas med en sammanfattande analys.

Efter avsnittet om barnperspektivet kommer jag att ge en beskrivning av Socialtjänsten, som är den myndighet som utövar den svenska barnavården. Jag kommer först att dyka ner i början av 1980-talet eftersom det var då föregångaren för vår tids SoL kom till stånd. Detta för att ge en bakgrundsbild av vad som låg bakom den sociala reform som då skedde men även för att nu gällande SoL bygger på i stort sett samma värden som dåtidens SoL. Jag kommer i anslutning till denna bakgrundsbild även att redogöra för den kritik som riktades mot 1982 års reform. Här kommer jag att lägga särskild fokus på den kritik som pekade på att reformen skulle innebära ett sämre barnperspektiv. Därefter kommer en övergripande beskrivning av socialtjänstens organisation och en beskrivning av dess riktlinjer.

I kapitlets sista avsnitt kommer barnperspektivet i det sociala barnavårdsarbetet att beskrivas. Som inledning kommer jag att redogöra för de överväganden, från regering och lagråd, som förekom vid den senaste lagändringen för att införa mer detaljerade bestämmelser för ett stärkt barnperspektiv. Efter det kommer en genomgång av barnets bästa och barnets rätt att komma till tals i såväl SoL som LVU att göras. Beskrivningarna av paragraferna kommer att följas av en redovisning av de svårigheter som kan uppkomma vid tillämpningen av paragraferna.

4.1 Barnperspektivet

4.1.1 Begreppet barnperspektiv

Respekten för barnets fulla människovärde och integritet kan ses som grundpelaren i barnperspektivet. Att alla människor, oavsett ålder, har ett lika värde. En annan viktig princip i begreppet är barndomens egenvärde. Barn är inga bihang till sina föräldrar utan de är unika individer med egna behov. Barndomen ska inte ses som en förberedelse till vuxenlivet utan barndomen ska ses som en del av livet med ett eget värde i sig.⁶⁴

⁶⁴ SOU 1997:116 s. 72.

I Barnkommitténs delrapport (SOU 1996:115) *Barnkonventionen och utlänningslagen* diskuterades just begreppet barnperspektiv. Där slogs det bland annat fast att "barnkonventionen kan sägas utgöra vår tids samhälleliga barnperspektiv eftersom den uttrycker världssamfundets syn på barn och ungdomar. Konventionens grundsyn; varje barns rätt att utan diskriminering få sina rättigheter respekterade, principen om barnets bästa, om vikten att lyssna till barnet och om dess rätt till liv och utveckling, formar en hållning till barn på det internationella planet. Det krav som barnkonventionen ställer på världens stater är att detta förhållningssätt, detta barnperspektiv, skall genomsyra alla beslut som rör barn."

Barnperspektivet behöver inte endast avse barns egna perspektiv utan kan även vara en analys av de villkor ett barn lever under. Den norske barnforskaren Per Olav Tiller var den första som bestämde begreppet barnperspektiv med utgångspunkt i barnet. Han definierade barnets perspektiv som om att det är vad barnen ser, hör, upplever och känner, som är deras verklighet. Barnperspektivet kan även beskrivas som de vuxnas perspektiv på barnen där barnen ses som förmedlare och de vuxna som tolkare.⁶⁵

Det finns en skillnad mellan ett generellt barnperspektiv och ett barns eget perspektiv där det förstnämnda handlar om de vuxnas perspektiv på barnet. Eftersom vuxna bland annat har ansvar att tillvarata barns rätt så räcker det inte bara med att lyssna på barn och notera deras vilja. Istället ska vuxna ta reda på vad barnet känner, upplever och vill. Denna kunskap ska sedan utgöra grunden i de vuxnas ställningstagande och åtgärder.⁶⁶ Det är alltså inte tillräckligt att en vuxen gör någonting som den tror är barnets bästa.⁶⁷

För att kunna använda sig av ett barnperspektiv krävs det en hel del av inlevelse, empati samt förmåga att känna igen sig med barnets situation. De vuxna ska således försöka se med barnets ögon hur ett visst beslut kan uppfattas av det enskilda barnet eller vissa barn i grupp. Barnet sätts i centrum och ses som en expert på sin egen situation. Det är dock till syvende och sist den vuxna, som ur ett vuxet perspektiv med hjälp av erfarenheter och kunskaper, som måste fatta ett beslut och även ta ansvar för beslutet.⁶⁸ Dock ska barnets intresse ha företräde om det föreligger en intressekonflikt mellan barnet och den vuxne.⁶⁹

⁶⁵ Tiller, 1991, s. 35.

⁶⁶ Rasmusson, 2006, s. 22.

⁶⁷ SOU 1997:116 s. 72.

⁶⁸ SOU 1997:116 s. 73.

⁶⁹ Prop. 1996/97:124 s. 98ff.

4.1.2 Barnperspektivets utveckling i de sociala lagarna

Uppkomsten av ett barnperspektiv i de sociala lagarna kan sägas ha sin grund i och med att Sverige undertecknade barnkonventionen 1990. De följande åren diskuterade riksdagen hur barnkonventionens rättigheter skulle kunna införlivas i de svenska lagarna. Bland annat så resonerades det kring hur barnperspektivet borde stärkas i socialtjänstlagen. Begreppet *Barnets bästa* som fanns i barnkonventionen blev ledordet för att motivera förslag gällande barn och sociala insatser.⁷⁰

Socialtjänstlagens portalparagraf kompletterades 1997 med syfte att stärka barnperspektivet. I portalparagrafen stadgades då att det vid åtgärder som rör barn särskilt ska beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Det gjordes även ett tillägg i 9§ SoL som stadgade att när åtgärder rör barn så ska barnets inställning så långt som möjligt klarläggas och att hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. Barnperspektivet preciserades dock inte närmare i lagtexten men det förtydligades något i förarbetet.⁷¹

I LVU har det gjorts flera ändringar för att stärka barnperspektivet. Till exempel är det stadgat att det är vad som är bäst för den unge som ska vara avgörande vid alla beslut enligt lagen. I LVU framgår även att den unges inställning ska klargöras och att hänsyn ska tas till den unges vilja med beaktande av dennes ålder och mognad.⁷²

Vidare så stärktes barnperspektivet i SoL och LVU ytterligare då det den 1 april 2008 infördes ändringar som bland annat innebar att socialnämndens ansökan om vård enligt LVU ska innehålla uppgift om hur den unge har informerats och vilken slags information som lämnats samt den unges inställning till informationen.⁷³

Den 1 januari 2013 skedde ytterligare förstärkning av barnperspektivet. De lagändringar som då kom till stånd hade sin grund i den så kallade barnskyddutredningen. Barnrättsperspektivet stärktes på så sätt att det infördes i SoL att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut och andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser. I både SoL och LVU infördes bestämmelser om att barnet/den unge ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet/den unge och om barnet/den unge inte framför sina åsikter, så ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt.⁷⁴

⁷⁰ Halldén & Sandin, 2003, s. 142.

⁷¹ Prop. 1996/97:124 s. 98ff.

⁷² Prop. 2002/03:53.

⁷³ Prop. 2006/07:129.

⁷⁴ Prop. 2012/13:10.

4.1.3 Sammanfattande analys

Begreppet barnperspektiv kan tyckas vara lite oklart men jag tycker att människovärde och integritet sammanfattar begreppet tämligen väl. Att se barn för den de är och att respektera barndomen som en del av livet med ett värde i sig. Barnkonventionen har intagit en betydande roll när det gäller att fastställa begreppet barnperspektiv.

För att använda sig av ett barnperspektiv krävs det en oerhörd kompetens hos den vuxna. Den vuxna måste kunna se, höra och känna med barnens sinnen. Det är barnet som ska sättas i centrum och det krävs mycket av de vuxna för att tillvarata barnperspektivet på ett fullkomligt sätt. Förutom att kunna se situationen ur barnets perspektiv måste den vuxna kunna göra en intresseavvägning genom sin kunskap och erfarenhet för att kunna fatta ett korrekt beslut. Det är ju trots allt den vuxne som ska kunna ansvara för beslutet.

Barnperspektivet i de sociala lagarna har stärkts betydande de senaste årtiondena. Trots detta är frågan om det med rådande organisation och aktuell lagstiftning fullt ut går att tillgodose barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. För att kunna utröna detta kommer jag i nästa avsnitt att beskriva den svenska barnavården, dess organisation och dess riktlinjer.

4.2 Den svenska barnavården

4.2.1 Socialtjänsten

SoL⁷⁵ började gälla den 1 januari 1982. Den ersatte då de tre vårdlagarna nykterhetslagen, barnavårdslagen och socialhjälpplagen. Vår tids SoL vilar på samma ideologiska grund som den tidiga socialtjänstlagen.⁷⁶

Genom SoL blev det ett genombrott för en demokratisk syn på det sociala arbetet. Bland annat tog detta sig uttryck i att reglerna om socialtjänsten skulle styras av de förtroendevalda i kommunen. Detta var dock ingen nyhet eftersom det redan tidigare fanns politiskt valda sociala nämnder.⁷⁷

Det var däremot i 1§ i den nya Socialtjänstlagen som den största förändringen gav sig till känna. Här stadgades nämligen att den sociala verksamheten skulle bygga på respekt för människans självbestämmande och integritet.⁷⁸ Detta var starkt präglad av det ideologiskt laddade begreppet ”helhetssyn”. I förarbetena till den nya lagen nämndes att socialvården med ett helhetsperspektiv skulle vara ”en rikt differentierad förebyggande samhällsservice som totalt har att tillgodose olika välfärdsfaktorer i

⁷⁵ SFS (1980:620).

⁷⁶ Fahlberg, 2012, s. 28.

⁷⁷ Fahlberg, 2012, s. 29.

⁷⁸ Fahlberg, 2012, s.29.

människornas levnadsvillkor⁷⁹. Helhetssynen bidrog även till att en högre grad av samverkan, mellan socialvård och andra samhällssektorer, skulle komma till stånd.⁸⁰

Socialtjänstlagen blev, till skillnad från de tidigare vårdlagarna, en målinriktad ramlag med motiveringen att socialtjänsten skulle ha möjlighet att realisera olika insatser med utgångspunkt i en helhetssyn. Men även den för tiden rådande utvecklingen mot en decentralisering i samhället och ett utökat kommunansvar påverkade karaktären på lagen så som ramlag.⁸¹ Ramlagen skulle leda till att samhällsförvaltningen skulle förenklas och lokalt inflytande skulle ökas. Det skulle därmed bli en bättre överblick av arbetet inom hela det sociala fältet.⁸² Dock så gavs det viss möjlighet i lagen för regeringen att meddela närmare föreskrifter.⁸³

Ur ett barnperspektiv så motiverades sammanslagningen, av de tre vårdlagarna till en, bland annat med att det fanns ett behov att se hela familjen, och att inte se barnet som en separat individ.⁸⁴ För att komma bort ifrån den tidigare kontrollerande och undertryckande socialvården sattes det i stället fokus på service, självbestämmande, frivillighet och integritet. Repressiva drag skulle inte förekomma i SoL utan lagen var istället inriktad på att stödja den enskilde. Därför infördes det inte några bestämmelser om vård utan samtycke i den nya SoL utan detta reglerades istället i två fristående lagar⁸⁵.

Kommunerna fick, vilket de aldrig tidigare haft, i samband med reformen också det yttersta ansvaret för att medborgarna fick den service de var i behov av.⁸⁶ Genom 1980-talets nya sociala lagstiftning så ålades samhället ett ännu större ansvar för barn och unga. Frivillighet och samtycke var ledorden men det slutliga ansvaret för barnen lades på samhället. Det framhölls särskilt att barn alltid måste få det skydd de behöver.⁸⁷

Dagens SoL kan dock inte, i och med att det intagits fler detaljbestämmelser i lagen, anses ge kommunen lika stort handlingsutrymme som den ursprungliga lagen.⁸⁸

Kritik mot socialutredningen

Socialutredningen som föranledde SoL möttes inte enbart av positivt mottagande. Det riktades bland annat mycket kritik mot att den nya lagen fick karaktären av en målinriktad ramlag. Flertalet av kritikerna menade att

⁷⁹ SOU 1974:39 s. 107.

⁸⁰ Lundström, 1993, s. 74.

⁸¹ SOU 2009:68, s. 111.

⁸² Prop. 1979/80:1, bilaga 3, s. 51.

⁸³ Strömberg & Lundell, 2011, s. 129.

⁸⁴ Lundström m.fl, 1996, s. 17.

⁸⁵ Lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt lagen (1980:1243) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

⁸⁶ SOU 2009:68, s. 111.

⁸⁷ SOU 2009:68, s. 112-113.

⁸⁸ SOU 2009:68, s. 570.

en ramlag skulle innebära att standardskillnader skulle uppkomma mellan kommuner då dessa fick större frihet att anpassa sin verksamhet efter skiftande behov och önskemål. Det varnades även för godtycke och bristande rättssäkerhet. Som exempel på bristande rättssäkerhet nämndes den enskildes möjlighet att själv utforska sina rättigheter i lagtext. Istället skulle densamme bli tvingad att förlita sig på upplysningar från en företrädare från socialtjänsten.

Samtidigt som en ramlag skulle innebära en stor frihet för kommunerna att utforma socialtjänsten efter kommunens egna och kommuninvånarnas behov så menade några av remissinstanserna att det skulle bli allt svårare att fastställa kommunernas och den enskilde medborgarens absoluta rättigheter och skyldigheter. Ett annat problem som lyftes fram var att lagens intentioner var beroende av framtidens ekonomiska förutsättningar för socialtjänsten. Kritikerna menade att dessa förutsättningar var svårbedömda och att en alltför diffus lagtext skulle kunna leda till besparingar på socialtjänstens bekostnad. Det pekades även på problematiken att socialtjänsten i högre grad skulle bli beroende av vad som var politiskt gångbart samt vad olika påtryckningsgrupper uppmärksammade. Det framfördes även en rädsla att otydligheten i lagen inte enbart skulle leda till skiftande bedömningar mellan olika socialnämnder utan även mellan handläggare inom samma nämnd.⁸⁹

När det gällde beaktande av de ungas rätt till stöd och skydd så tyckte flertalet remissinstanser att socialutredningen inte tagit detta i tillräckligt beaktande. Någon remissinstans fann att det hade skapats en övertro på fritids- och daghems möjligheter att skapa goda livsvillkor för alla barn. Vidare så anmärktes det på att socialutredningens förslag gjorde att barnens rätt försvagades. Det pekades på att det i barnavårdslagen fanns tydliga regler angående samhällets skyldigheter gentemot barnen. Det hävdades att socialutredningen vid utformningen av den nya lagen borde ha tagit mer hänsyn till de speciella krav som barn har på stöd och omvårdnad från samhällets sida.

JO var en av de remissinstanser som riktade tämligen hård kritik mot det bristande barnperspektivet. JO menade att ”hela uppläggnings av reformen tycks bygga på antagandet att man bara har att göra med vuxna personer vilka själva kan ta ställning till sitt behov av hjälp från socialtjänsten”⁹⁰. JO uttryckte sig vidare att ”socialtjänstens relation till de vuxna hade fått träda i förgrunden på ett sådant sätt att samhället avhänder sig mycket av ansvaret för de barn som inte själva kan ställa krav på socialtjänsten”⁹¹. JO hade uppfattningen att förslaget skulle leda till en försämring av de barnavårdande funktionerna inom socialvården.

Några av remissinstanserna kritiserade att fokus på samverkan försvårade det preventiva arbetet med barn och barnets rätt till hjälp från samhället

⁸⁹ Prop. 1979/80:1, bilaga 3, s.50ff.

⁹⁰ Prop. 1979/80:1, bilaga 3, s.114.

⁹¹ Prop. 1979/80:1, bilaga 3, s.114.

skulle därmed bli försvagat. Det påpekades även att ”föräldrarnas rätts-säkerhet av utredningen tillmättes allt för stor betydelse på bekostnad av misshandlade och värnlösa barns behov av skydd och vård”. Att samverka med en klient skulle prägla det sociala arbetet fann en av remissinstanserna som fiktion. De menade att klienter sällan upplever intressegemenskap med den socialarbetare som vill omhänderta ett barn i familjen.⁹²

4.2.2 Socialtjänstens organisation

Begreppet socialtjänst har en mycket omfattande innebörd i lagen. Till att börja med så innefattar begreppet bistånd för enskilda personer som är i ekonomiskt trångmål men även vård och stöd av annan anledning. Det kan till exempel röra sig om vård och stöttning av barn, ungdomar, missbrukare, handikappade eller åldringar. Socialtjänsten ska även göra åtgärder som indirekt ger den enskilde bättre välfärd. Det kan till exempel röra sig om samhällsplanering men även allmänt riktade insatser.⁹³

I 1 kap. 1§ SoL stadgas socialtjänstens allmänna princip. Här fastslås att socialtjänsten ska på demokratins vägnar och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Vidare sägs att socialtjänsten ska under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Slutligen sägs att verksamheten ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet.

Socialtjänsten är en obligatorisk uppgift för varje kommun⁹⁴ och varje kommun ansvarar för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver.⁹⁵ Det primära ansvaret ligger dock på bosättningskommunen men vistelsekommunen har alltid ett ansvar vid akuta situationer.⁹⁶

Socialtjänstens ansvar ska dock inte inskränka på andra huvudmäns ansvar.⁹⁷ Med detta kan förstås att socialtjänsten är subsidiär till andra samhälleliga hjälpformer som exempelvis socialförsäkringar och sociala bidrag som sköts av landsting eller försäkringskassa.⁹⁸

Det är upp till den enskilde kommunen att bestämma vilken nämnd eller vilka nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter inom socialtjänsten.⁹⁹ Det behöver således inte finnas en särskild socialnämnd utan kommunen har

⁹² Prop. 1979/80:1, Bilaga 3, s. 114.

⁹³ Strömberg & Lundell, 2011, s. 128f.

⁹⁴ 2 kap. 1§ SoL (2001:453).

⁹⁵ 2 kap. 1§ SoL (2001:453).

⁹⁶ Strömberg & Lundell, 2011, s. 129.

⁹⁷ 2 kap. 1§ 1 st. 2 m. SoL (2001:453).

⁹⁸ Strömberg & Lundell, 2011, s. 129.

⁹⁹ 2 kap. 4§ SoL (2001:453).

rätt att besluta att uppgifterna inom socialtjänsten ska fördelas mellan olika nämnder.¹⁰⁰ I SoL benämns dock denna nämnd som *socialnämnden*.¹⁰¹ För denna nämnd gäller reglerna om nämnder i kommunallagen.¹⁰² Till nämnden hör en socialförvaltning. Hur socialförvaltningen är organiserad regleras inte i SoL utan det är upp till varje enskild kommun att besluta om.¹⁰³

Nämnden har en rätt att delegera sin beslutanderätt till utskott, en ledamot eller en anställd i kommunen. Dock finns det föreskrifter i 10 kap. 4 och 5 §§ SoL samt vissa regler i LVU och LVM som begränsar denna möjlighet.

Till socialtjänstens organisation hör även vissa serviceinrättningar samt vårdinstitutioner.¹⁰⁴

Det är IVO som har tillsynen över socialtjänsten.¹⁰⁵ IVO:s uppgift är att ge vägledning och råd, kontrollera att brister och missförhållanden avhjälps, att förmedla kunskap och erfarenheter som erhålls genom tillsynen samt att informera och ge råd till allmänheten.¹⁰⁶ Vidare kan Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) se till att kommunalt samarbete kommer till stånd.¹⁰⁷

En annan typ av kontroll över Socialtjänsten är den befogenhet regeringen eller den myndighet regeringen bemyndigar att meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser barn och unga, äldre personer, personer med funktionsnedsättning, missbrukare och vissa brottsoffer.¹⁰⁸ Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att meddela dessa föreskrifter.¹⁰⁹ Socialstyrelsen får även meddela ytterligare föreskrifter om verkställigheten av SoL, LVU och LVM samt föreskrifter om verkställigheten av Socialtjänstförordningen (SoF).¹¹⁰

¹⁰⁰ Fahlberg, 2012, s. 38.

¹⁰¹ Strömberg & Lundell, 2011, s. 129.

¹⁰² 6 kap. KomL (1991:900).

¹⁰³ Strömberg & Lundell, 2011, s. 129.

¹⁰⁴ Strömberg & Lundell, 2011, s. 129.

¹⁰⁵ 13 kap. 1 § SoL (2001:453).

¹⁰⁶ 13 kap. 3 § SoL (2001:453).

¹⁰⁷ Strömberg & Lundell, 2011, s. 130.

¹⁰⁸ 16 kap. 10 § SoL (2001:453).

¹⁰⁹ 8 kap. 1 & 2 §§ SoF (2001:937).

¹¹⁰ 8 Kap. 5 § SoF (2001:937).

4.3 Barnperspektivet i det sociala barnvårdsarbetet

4.3.1 Bakgrund

Paragraferna om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals i SoL och LVU är som tidigare nämnts en följd av Sveriges ratificering av barnkonventionen. De senaste ändringarna som gjordes i januari 2013 hade till syfte att stärka barnperspektivet ytterligare och inför denna lagändring gjordes det en analys av hur de mer detaljerade reglerna förhöll sig till den kommunala självstyrelsen. Regeringen anförde i sina överväganden att en mer precis reglering av socialtjänstens verksamhet var nödvändig utifrån det övergripande intresset att stödja och skydda barn och unga. De menade också att det utifrån erfarenheter visade att det var påkallat med en mer detaljerad reglering. Regeringen anförde att effekterna på det kommunala självstyret i praktiken blev tämligen begränsade.

Regeringen diskuterade det faktum att de olika förslagen till förändringar vart för sig inte kunde anses ha tillräckliga effekter för att motivera en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Regeringen menade istället att förslagen sedda som en helhet hade denna effekt.

Sammanfattningsvis ansåg regeringen att de inskränkningar som de nya bestämmelserna skulle innebära för kommunerna endast var marginella. Detta på grund av att det redan innan förslaget fanns snarlika regleringar. De ansåg att förtydliganden var angelägna för att ytterligare markera socialnämndens ansvar för barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa.

Lagrådet höll i det stora hela med regeringen och de hade inga stora invändningar mot de valda lagtekniska lösningarna. Dock så påpekade lagrådet på att flera av de nya bestämmelserna var så detaljerade att de istället skulle kunna meddelas genom verkställighetsföreskrifter. Lagrådet menade att införandet av regleringarna i lagen endast gjorde den onödigt omfattande och att Socialnämnderna även var skyldiga att följa verkställighetsföreskrifter förutsatt att de tillkommit i korrekt ordning.¹¹¹

4.3.2 Barnets bästa i 1:2 SoL och 1§ LVU

I 1 kap. 2§ 1st. SoL stadgas att när det görs åtgärder som rör barn så ska barnets bästa särskilt beaktas. I andra stycket föreskrivs att det vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande. Slutligen stadgas att det med barn avses varje människa under 18 år.¹¹² Det andra stycket i paragrafen tillkom 1

¹¹¹ Prop. 2012/13:10, s. 118f & s. 218f.

¹¹² Lag (2012:776).

januari 2013 som ett tillägg för att ännu mera anpassa lagstiftningen efter barnkonventionen.¹¹³

I LVU är det främst i femte stycket i 1§ som barnperspektivet tar sin form. Här föreskrivs det att vad som är bäst för den unge ska vara avgörande vid alla beslut som tas enligt LVU. Bestämmelsen har en tämligen snäv formulering vilket beror på att det vid åtgärder och beslut som fattas enligt LVU inte kan ha något annat syfte än att förbättra för den unge.¹¹⁴

Bestämmelserna om barnets bästa i SoL och LVU svarar båda mot artikel 3 i barnkonventionen.¹¹⁵

4.3.2.1 Svårigheter med definitionen av Barnets bästa

Flertalet forskningsrapporter har visat att det råder en stor osäkerhet kring hur barnets bästa ska bedömas och även en osäkerhet kring vilken vikt det bör läggas på barnets bästa i myndigheternas och domstolarnas arbete. Ett annat problem som har belysts är att det i rättsordningen har utvecklats vissa presumtioner för vad barnets bästa är. När det skapas presumtioner på detta vis så innebär det att principen om barnets bästa får en viss bunden betydelse.¹¹⁶

Det finns en risk att avsaknaden av klargörande regler i hur barnets bästa ska tolkas leder till att rekvisitet barnets bästa i värsta fall kan leda till ett beslut som inte är det mest gynnsamma för det enskilda barnet. Det finns även en risk att lagstiftaren undviker att resonera kring begreppet barnets bästa och istället håller sig till de mer klara reglerna.¹¹⁷

4.3.3 Barnets rätt att få komma till tals i 11:10 SoL och 36§ LVU

Nuvarande lydelserna i 11 kap 10§ SoL och 36 § LVU är införda 1 januari 2013 med syfte att anpassa lagarna efter barnkonventionens artikel 12.¹¹⁸

Barnets rätt att få komma till tals uttrycks på i stort samma sätt i SoL och LVU:s två första stycken.

Båda paragrafernas första stycke inleds med att stadga att barnet/den unge ska få relevant information.¹¹⁹ Att få tal del av relevant information är för barnet/den unge en möjlighet och således inte en skyldighet. Vid beslut om informationsgivning ska hänsyn tas till den unges bästa och därför finns det

¹¹³ Lundgren & Thunved, 2013, s.20.

¹¹⁴ Lundgren & Thunved, 2013, s.352f.

¹¹⁵ Lundgren & Thunved, 2013, s.20 & s.352.

¹¹⁶ Leviner, 2011, s 104f.

¹¹⁷ Mattsson, 2007, s. 103.

¹¹⁸ Prop. 2012/13:10, s. 37.

¹¹⁹ 11 kap. 10§ SoL (2012:776) & 36§ LVU (1990:52).

ingen absolut rätt för barnet/den unge att ta del av informationen. Vilken information som ska ges och på vilket sätt den ska ges måste därför rättas efter det individuella fallet.¹²⁰

Vidare stadgas i båda bestämmelserna att barnet/den unge ska ges en möjlighet att få framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne.¹²¹ Barnet/den unge ska kunna framföra sina åsikter på flera olika sätt så som muntligt, skriftligt eller på något annat sätt. Barnet/den unge kan både framföra sina åsikter själv eller genom ombud. När det rör sig om domstolsförfarande så är det inte ovanligt att det är socialtjänsten som inhämtar och redovisar barnets åsikter. Därför vilar det ett stort ansvar på socialtjänsten när det gäller just möjligheten för barn att komma till tals. Det är av stor vikt att barnet/den unge får framföra sina åsikter i en trygg miljö och att arbetssätt och metoder är anpassade efter barnet/den unge.¹²²

Det stadgas även att om barnet/den unge inte framför sina åsikter så ska hans eller hennes åsikt så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt.¹²³ Innebörden av detta är att om barnet/den unge inte kan, eller vill, framföra sin åsikt så ska hans/hennes åsikt ändå klargöras. Exempel på hur detta kan ske är att det hämtas uppgifter från en närstående eller någon annan företrädare för barnet. Barnets/den unges inställning kan även klargöras genom dokumentation av sådant som barnet/den unge tidigare uttalat. Särskilt stort behov av att klargöra barnets inställning finns då barnet/den unge är i behov av skydd.¹²⁴

I de sista meningarna i paragrafernas första stycken stadgas även att barnets/den unges åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad.¹²⁵

Genom bestämmelserna om barns rätt att komma till tals i såväl SoL som LVU får barnet/den unge en möjlighet att påverka beslutet som ska fattas och när det gäller beslut och åtgärder enligt LVU får den unge samtidigt en möjlighet att vara delaktig i utformning av vårdplan och andra åtgärder. Det är endast då det krävs akuta ingripanden som det går att förbise kravet på att inhämta den unges åsikter i förväg.¹²⁶

I de båda paragrafernas andra stycken föreskrivs att ett barn som är 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt SoL. Det stadgas även att ett barn under 15 år får höras i domstol om det inte kan antas att barnet tar skada av det.¹²⁷ Detta innebär att de som fyllt 15 år är processberöriga i mål

¹²⁰ Lundgren & Thunved, 2013, s. 431f.

¹²¹ 11 kap. 10§ SoL (2012:776) & 36§ LVU (1990:52).

¹²² Prop. 2012/13:10 s. 135.

¹²³ 11 kap. 10§ SoL (2012:776) & 36§ LVU (1990:52).

¹²⁴ Prop. 2012/13:10 s. 135f.

¹²⁵ 11 kap. 10§ SoL (2012:776) & 36§ LVU (1990:52).

¹²⁶ Lundgren & Thunved, 2013, s. 431f.

¹²⁷ 11 kap. 10§ SoL (2012:776) & 36§ LVU (1990:52).

och ärenden enligt SoL och LVU. Bestämmelserna gäller endast vid handläggning i domstol och således inte vid andra myndigheter.¹²⁸

Vidare stadgas att domstolen kan underlåta att höra ett yngre barn, om barnet kan antas ta skada av det. Det kan röra sig om till exempel lojalitetskonflikt gentemot sina föräldrar eller ett generellt obehag av att höras i domstol. Det får då göras en bedömning i varje enskilt fall. Om barnet inte ska höras i domstolen så gäller i stället bestämmelserna i första stycket.¹²⁹

Det tredje styckena i paragraferna skiljer sig åt och har helt olika innebörd.

I 11 kap. 10§ 3st. SoL stadgas att vid utredningar enligt 11 kap. 2§ SoL får barn höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Detta gäller även vid en utredning på socialnämndens initiativ om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 7 eller 8§ FB.¹³⁰ Detta stycke tillkom 2010 och ger socialtjänsten en möjlighet att vid vissa utredningar höra barnet utan föräldrarnas samtycke. Denna bestämmelse gäller vid en särskild typ av utredningar, så kallade barnavårdsutredningar, samt utredningar enligt 6 kap 7§ och 8§.¹³¹ Syftet med bestämmelsen är att ge möjlighet att samtala med barnet när det med hänvisning till andra bestämmelser är motiverat att höra barnet. Det krävs noggranna överväganden angående behovet av samtal i varje enskilt fall. Det kan i många fall vara i barnets bästa att samtycke från föräldrarna inhämtas trots att det inte behövs. Ett samtal med ett barn ska alltid göras varsamt och med beaktande av barnets individuella förutsättningar och dess specifika situation. Ett ställningstagande får under inga som helst omständigheter tvingas fram från barnet.¹³²

I 36§ 3st. LVU stadgas att den som är förordnad som offentligt biträde för någon under 15 år, men som inte samtidigt företräder vårdnadshavarna, är utan särskilt förordnande den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser.¹³³ Motivet till bestämmelsen i tredje stycket är att barn och föräldrar kan ha olika och motstridiga intressen. Därför har det ansetts som mindre lämpligt att barnet ska göras beroende av föräldrarnas vilja. Barnet får genom bestämmelsen en självständig ställning gentemot vårdnadshavarna i vissa mål och ärenden enligt LVU.

Ställföreträdaren ska ta tillvara på barnets intresse och således framföra barnets önskemål och synpunkter. Om den ställföreträdande har en annan uppfattning än barnet så bör han hävda den uppfattning som han/hon anser bäst tjäna barnets intresse. I ställföreträdarens roll som offentligt biträde ska han/hon se till att ta tillvara på barnets bästa. Exempelvis kan han/hon

¹²⁸ Lundgren & Thunved, 2013, s. 431f.

¹²⁹ Lundgren & Thunved, 2013, s. 270.

¹³⁰ Lag (2012:776).

¹³¹ Prop. 2009/10:193 s. 32.

¹³² Lundgren & Thunved, 2013, s. 270.

¹³³ 36§ LVU (1990:52).

fungera som barnets rådgivare och bevaka att nödvändig utredning inhämtas.¹³⁴ Ett offentligt biträde ska inte förordnas om förhållandena är sådana att det måste antas att det saknas behov av ett offentligt biträde. I dessa fall är det föräldrarna som är ställföreträdare. Samma sak gäller i de fall då vårdnadshavaren och barnet har gemensamt offentligt biträde.¹³⁵

4.3.3.1 Svårigheter med barns rätt att komma till tals

Som framgått av ovanstående genomgång så åligger det socialtjänsten ett stort ansvar när det gäller att barnet ska få komma till tals, ge uttryck för sin vilja och för att de får relevant information. Socialtjänsten ska hämta information, från såväl barnet som från andra, för att kunna bedöma barnets bästa.

Forskning visar att socialtjänsten i allt större omfattning samtalar med barnen och att barnen görs delaktiga i ärenden och utredningar. Socialtjänsten har även förbättrat sig när det gäller att beskriva barns behov och barns åsikter. Trots detta så vittnar rapporter om att det föreligger problem när det gäller att tillvarata barnens rätt på detta område. Problemen föreligger både ur ett rättsligt och ett beteendevetenskapligt perspektiv

När det gäller det rättsliga perspektivet så har det visats sig att barnets vilja, trots att det kommit till uttryck i socialtjänstens utredning, inte alltid visar sig i domstolsavgöranden. Särskilt påtagligt är detta i högsta instans. Exempelvis så finns det få mål angående vård enligt LVU där barnets vilja fått betydelse för beslutet. En annan problematik när det gäller att utvärdera barnets vilja är att hålla utredande samtal med barnen eftersom detta ofta sker i samförstånd med barnets vårdnadshavare. Risken finns att barnet blir påverkat av sin vårdnadshavare och det blir i slutändan inte barnets vilja som blivit utredd.¹³⁶

När det gäller den beteendevetenskapliga aspekten på problematiken att utvärdera barnets vilja så kan det först och främst pekas på svårigheten att samtala med barn. Forskning har visat att det föreligger stora brister i hur myndighetspersoner samtalar med barn. Kompetensen hos den som intervjuar, vilken miljö barnet intervjuas i och även barnets motivation är aspekter som har stort betydelse för det slutliga resultatet när det gäller att utvärdera barnets vilja. Det har i forskningsrapporterna belysts att socialtjänstens kompetens, när det gäller just samtal med barn, måste ökas.¹³⁷

¹³⁴ Lundgren & Thunved, 2013, s. 433.

¹³⁵ 39§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

¹³⁶ Leviner, 2011, s.110.

¹³⁷ Leviner, 2011, s. 111.

4.4 Sammanfattande analys

1982 års socialtjänstreform kan anses ha stärkt den kommunala självstyrelsen ytterligare. Den för tiden nya SoL kännetecknades av respekt för självbestämmande och integritet. Begreppet helhetssyn kom att präglade den sociala vården. 1982 års SoL fick, till skillnad från sina föregångare, karaktären av en målinriktad ramlag. Detta kan ses som en återspeglning av den flexibilitet en helhetssyn kunde anses behöva ha. Samtidigt återspeglar valet av att utforma SoL som en ramlag det faktum att det skedde en decentralisering i samhället och att den kommunala självstyrelsen fick en allt större betydelse. SoL skulle präglas av frivillighet, och samtycke och därför fick tvingande vårdbestämmelser komma till uttryck i separata lagar. Som ett argument för barnperspektivet så pekades det på att en gemensam SoL skulle leda till att det sågs till hela familjen och inte till barnet som individ.

Den kritik som riktades mot 1982 års SoL syftade bland annat till lagens karaktär som ramlag. När det gällde barnperspektivet så riktades kritik mot att SoL byggde på ett fungerande välfärdssamhälle och att de tydliga regler som fanns i barnavårdslagen nu fått ge vika för mer diffusa regler. Flera remissinstanser menade att barnens rätt fick ge vika för föräldrarnas rättssäkerhet.

En reflektion som kan göras angående den kritik som riktades mot 1982 års SoL är att det i stort sett samma kritik som riktats idag mot nuvarande SoL. Att barnperspektivet kommer i skymundan till förmån för den kommunala självstyrelsen och att det borde finnas mer detaljerade regler i SoL är exempel på argument som idag läggs fram för ett starkare barnperspektiv.

När det gäller socialtjänstens organisation så framgår det i lagen att det har en mycket omfattande innebörd. Kommunerna har ganska fria händer då det gäller hur de ska organisera den sociala verksamheten. Dock så har IVO en tillsynsplikt och såväl regering som den myndighet de bemyndigar har befogenhet att meddela föreskrifter angående skydd för barn och unga.

Som framgått av detta kapitel så har socialtjänsten relativt långtgående och breda åtagande. De är ansvariga för en stor mängd uppgifter av tämligen skiftande karaktär. När det gäller barnperspektivet i de sociala lagarna så har såväl barnets bästa som barnets rätt att få komma till tals en stark och tydlig ställning i teorin. Dock har det visat sig innehålla flertalet brister i praktiken och det kan vara allt från svårigheter hur barnets bästa ska bedömas, hur barnets vilja ska ställas i förhållande till andra principer men även en bristande kompetens när det gäller hur samtal med barn ska ske.

En fråga som då kan väckas är om det inte, sett ur ett barnperspektiv, varit bättre att dela upp organisationen i olika kompetenser. En mer specialiserad och inriktad barnavård kanske skulle hjälpa till att få ett mer starkt barnperspektiv. Skulle barnavården kunde få ökad status och bli mer synlig om lagarna för barnskydd frigjordes från resterande sociala lagar? Detta är

något som diskuterades i lagförslaget *Lag (0000:000) om stöd och skydd för barn och unga* och detta kommer jag att ta upp i nästa kapitel. I detta kapitel kommer jag även se hur det norska systemet är uppbyggt och analysera om det kan vara en bra modell för Sverige.

Jag har även i detta kapitel berört socialstyrelsens möjligheter att meddela föreskrifter. Dock är även denna befogenhet begränsad genom regleringen i 14 kap. 3§ RF och frågan är därför huruvida det skulle finnas andra sätt att få ett starkare barnperspektiv utan att inskränka den kommunala självstyrelsen alltför mycket. Ett sätt kan vara den dokumentations- och utredningsmodell som utarbetats av socialstyrelsen och som går under benämningen BBIC. Med en sådan modell kan ett förstärkt barnperspektiv komma till stånd på frivillig väg och skulle därmed inte inskränka på den kommunala självstyrelsen. Denna modell kommer jag också att diskutera i nästa kapitel.

5. Förstärkning av barnperspektivet

Det har, som framgick i den historiska tillbakablicken, under de senaste åren skett förändringar och modernisering inom den sociala barnvården i syfte att stärka barnperspektivet. Trots detta är det mycket som kan göras för att förbättra barnperspektivet i den sociala barnvården. En tanke när SoL:en konstruerades som en ramlag var att otydligheter skulle fyllas ut med domstolspraxis, JO-utlåtanden och vägledning från Socialstyrelsen. Dock kan det skönjas en avsaknad av denna vägledande utfyllnad. De föreskrifter och allmänna råd som socialstyrelsen är ansvarig för präglas ofta av otydligheter och motstridigheter.¹³⁸

Jag kommer i detta kapitel presentera ett par olika modeller som skulle kunna ge ökad tydlighet och därmed ett ökat barnperspektiv. Dessa modeller får sedan övervägas i förhållande till de för- och nackdelar de för med sig.

5.1 Att förstärka barnperspektivet genom lag

Som det framkom av den historiska tillbakablicken så tillsatte regeringen 2007 en utredning, barnskyddsutredningen, som skulle se över bestämmelserna till skydd för barn och unga i SoL och i LVU. Regeringen konstaterade i sitt direktiv att alla barn, i enlighet med barnkonventionen, har rätt till god omvårdnad och att få utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar. Att familjen är den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess medlemmar. De konstaterade även att familjen är särskilt betydelsefull för barns utveckling och välfärd och att samhällets roll är att stödja föräldrarna i deras roll. Dock så finns det barn som far illa och lever i utsatthet och som samhället har ett särskilt stort ansvar för.

För att samhället ska kunna tillgodose dessa behov konstaterade regeringen att samhällets insatser ska präglas av god kvalitet och att ambitionsnivån inom den sociala barn- och ungdomsvården har höjts de senaste åren. Dock pekade regeringen på flertalet områden där brister har rapporterats och där det behövs förändringar.¹³⁹

5.1.1 Barnskyddsutredningens lagförslag

Barnskyddsutredningen föreslog att bestämmelserna till stöd för skydd för barn och unga i SoL och LVU skulle sammanföras i en och samma lag. Den nya lagen föreslogs få namnet *Lag (0000:000) om stöd och skydd för barn och unga*.

¹³⁸ Leviner, 2011, s. 344f.

¹³⁹ SOU 2009:68, s. 101.

Som motivering för att samla bestämmelserna i en och samma lag så anförde barnskyddsutredningen bland annat att en sådan lag skulle synliggöra bestämmelserna till stöd och skydd för barn och unga samt skapa förutsättningar för ett tydligare barnperspektiv i lagstiftningen. De pekade också på att en ny lag skulle göra det lättare för den enskilde att överblicka och påverka socialtjänstens insatser.

Tre huvudprinciper

Barnskyddsutredningen fann att det först och främst var tre huvudprinciper som skulle synliggöras i lagen. Den första var att lagen skulle vara användarvänlig, den andra att den skulle ha ett tydligt barnperspektiv och den sista principen var att den skulle skapa goda förutsättningar när det gällde en rättssäker hantering av ärenden rörande barn och unga.

Den första principen om att lagen skulle vara användarvänlig menar utredningen kommer till stånd om lagen är lättillgänglig och förståelig för den enskilde. Föräldrar och barn skulle få lättare att förstå lagen. De skulle då kunna påverka sin situation och ta till vara på sin rätt. Lagen skulle underlätta för den enskilde att förstå vilka rättigheter och skyldigheter han eller hon har.

I lagens andra princip som åsyftar ett barnperspektiv i lagen så hänvisar utredningen till barnkonventionen. Utredningen pekar på att utgångspunkten i barnperspektivet är respekten för barnets fulla människovärde och integritet. Den menar att LBU ska lyfta fram och synliggöra den sociala barn- och ungdomsvården för att på så sätt få ett tydligare barnperspektiv. Men även att lagens materiella bestämmelser måste skapa förutsättningar för barnperspektivet i hanteringen av barn och ungdomsärenden. Utredningen lade här stor vikt vid bestämmelserna om barnets bästa och barnets rätt till delaktighet.

I den tredje principen som rör rättssäkerheten så hänvisade utredningen bland annat till att den offentliga makten utövas under lagarna. Den offentliga makten får därmed inte vara godtycklig och den enskilde ska kunna förutse hur makten kommer att utövas. För att detta ska kunna uppnås menade utredningen att det krävs mer konkreta och precisa regler inom den sociala barn- och ungdomsvården. Det ansåg att det måste ställas högre krav på såväl formell som materiell rättssäkerhet.

Speciallag

Utredningen föreslog att LBU skulle utformas som en speciallag till SoL. Lagen skulle vara användarinriktad vilket skulle innebära att lagen skulle innehålla de bestämmelser som är intressanta ur ett perspektiv för den enskilde användaren. Andra bestämmelser, som inte direkt reglerar förhållandet mellan den enskilde och det allmänna, skulle däremot enligt

utredningen finnas kvar i SoL. Detta skulle göra att dubbelreglering kunde undvikas.¹⁴⁰

Ramlag-detaljlag

Den nya lagen föreslogs få utformningen av en detaljerad ramlag. Att vissa områden skulle vara mer detaljerade motiverade barnskyddsutredningen med att det var nödvändigt ur ett intresseperspektiv för att stödja och skydda barnet eller den unge och där det genom erfarenhet visats att detta var påkallat. Utredningen hänvisade till att SoL och LVU redan hade fått en del regler av mer styrande och detaljerad karaktär speciellt inom området för barn och unga.

Helhetssynen

Barnskyddstredningen anade, att ett utbrytande av bestämmelserna om barn och unga till en egen lag, skulle bidra till ett litet avsteg från den helhetssyn som präglat den sociala vården sedan 1970-talet. Dock så trodde de inte att helhetssynen enkom på grund av det spelat ut sin roll. Vid hanteringen av barn och unga så skulle individens totala situation även i framtiden tas i beaktande. Detta skulle enligt barnskyddsutredningen gälla oavsett om regleringen fanns i SoL eller i en speciallag.

5.1.2 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Barnskyddsutredningen redovisade en del övervägande för och emot att införa mer detaljerade regler för kommunernas ansvar. Utredningen började med att förklara att statens ansvar för riket måste kombineras med största respekt för kommunernas självstyre. Dock så konstaterade utredningen att det, inom ramen för riksdagens och regeringens uppdrag, var nödvändigt att staten följde upp och utvärderade den kommunala verksamheten. Den menade att i de fall då utvecklingen inte ter sig tillfredställande så ska riksdag och regering kunna vidta åtgärder för att leda verksamheterna i rätt riktning. Den anförde även att det fanns ett allmänt intresse av att reglera den kommunala verksamheten för att garantera att den bedrivs i enlighet med dess värdegrund och intresse.

Utredningen ansåg att majoriteten av förslagen inte var utformade mer detaljerat än deras motsvarande bestämmelser i LVU och SoL och att relationen mellan stat och kommun därmed inte skulle påverkas. Inte heller förslaget om en ny lag om stöd för skydd för barn och unga bedömde utredningen skulle förskjuta balansen mellan stat och kommun.

Däremot så ansåg utredningen att på de områden där de föreslagit en mer detaljerad reglering av socialtjänstens verksamhet så var dessa regleringar befogade med hänsyn till det övergripande intresset att stödja och skydda barnet eller den unge och att erfarenheterna visade att detta var påkallat.

¹⁴⁰ SOU 2009:68, s. 171ff.

Slutligen konstaterade utredningen att de förbättringar som de önskade uppnå inte kunde åstadkommas på ett sätt som var mindre ingripande för det kommunala självbestämmandet.¹⁴¹

5.2 BBIC

5.2.1 Uppbyggnad och syfte

BBIC (Barns behov i centrum) är en modell som i Sverige tillhandahålls av socialstyrelsen. BBIC bygger på den engelska modellen *Integrated Children's System* (ICS) som tagits fram genom utvecklings- och forskningsarbete. Modellen stödjer sig på en teoretisk grund och utifrån denna grund har det tagits fram en serie formulär som följer hela ärendegången i ärenden som rör barn.

BBIC har sin huvudpunkt i barnkonventionen och meningen är att barn som blivit utredda av socialtjänsten ska ha samma chanser i livet som andra barn.¹⁴² I BBIC betonas barnets helhetssyn och dess grundprinciper är uppbyggda på en värdegrund, teori och metodsyn som är i linje med aktuell svensk barnavårdsforskning, lagstiftning och praxis.¹⁴³ BBIC:s grund illustreras genom en triangel där den ena sidan svarar för *barnets behov*, den andra sidan för *föräldrarnas förmåga* och den tredje sidan för *familj och miljö*. På detta sätt betonas hur viktig helhetssynen är för att förstå barnets situation och för att uppnå resultat.¹⁴⁴

Målsättningen med BBIC har varit att kunna erbjuda kommunerna i Sverige ett enhetligt system för såväl dokumentation som handläggning. BBIC har varit ett projekt som under flera år testats och utvärderats i samarbete med såväl kommuner som forskare.¹⁴⁵ BBIC har därmed blivit anpassat till svenska förhållande och ambitionen har varit att BBIC ska användas nationellt.

BBIC har haft som syfte att stärka barn och ungas ställning, skapa struktur i arbetet med barn, förbättra samarbetet kring barn, bidra till en högre kvalitet i utredningsarbetet men även att öka rättssäkerheten. En stor del av rättssäkerheten ligger i att försöka få till stånd en samstämmighet mellan hur kommunerna utreder och handlägger sina ärenden.¹⁴⁶

För att få arbeta med BBIC så krävs en licens. Den 29 april 2013 så hade 230 av Sveriges 290 kommuner ordinarie licens för att använda BBIC. 54 kommuner hade prövolicens vilket innebär att de under maximalt 24

¹⁴¹ SOU 2009:68, s.571f.

¹⁴² www.socialstyrelsen.se/BBIC.

¹⁴³ Socialstyrelsen, 2006, s. 18.

¹⁴⁴ Socialstyrelsen, 2006, s. 27.

¹⁴⁵ Socialstyrelsen, 2006, s. 9.

¹⁴⁶ Leviner, 2012, s. 59f.

månader har möjlighet att använda BBIC.¹⁴⁷ Prövolicens kan användas då en kommun inte vet om de vill arbeta enligt BBIC eller då kommunen inte uppfyller de krav som ställts för att de ska få arbeta enligt BBIC.

5.2.2 För och nackdelar med metoden

Trots att BBIC haft goda intentioner när det gäller att stärka barnperspektivet så visar rapporter att systemet inte alltid mött framgång och flertalet brister har kunnat skönjas.

Exempelvis har inte enhetligheten i kommunerna blivit så stora som det hade förväntats och i flera kommuner har det istället utvecklats egna varianter och formulär. Det har även framkommit att socialarbetare känt sig alltför bundna, att formulären motverkar deras kreativitet samt att BBIC motverkat kontakten med familjerna.¹⁴⁸ BBIC har setts som tidskrävande och då inte alltid resurserna funnits har BBIC kunnat kännas som motarbetande istället för hjälpande. Det har rapporterats om att dålig styrning på chefsnivå, dålig kunskap samt för höga förhoppningar på resultatet har lett till att ambitionen om ett bättre barnperspektiv inte alltid återfinns i praktiken.

Ett annat problem som lyfts fram är att BBIC inte ger någon definition av vilka barn som anses fara illa och inte heller hur informationen som inhämtats ska behandlas. BBIC ger sålunda endast en förbättring när det gäller informationshämtningen, och då även beslutsunderlaget, men det saknas vägledning i hur det insamlade materialet ska analyseras och bedömas.¹⁴⁹

Trots att det framkommit en hel del kritik mot metoden så visar ändå utvärderingen av BBIC att metoden skapat förutsättningar för att stärka barns ställning i enlighet med barnkonventionen och SoL. Barn har genom BBIC getts en större möjlighet att få komma till tals, bli informerade och i vissa fall även få visst inflytande i planerings- och beslutsprocessen.¹⁵⁰

¹⁴⁷http://www.grkom.se/download/18.1fe38c3613e18e73561b1e/1367327323296/130429Katarina_Munier.pdf (hämtad 2013-07-17).

¹⁴⁸ Socialstyrelsen, 2006, s. 82ff.

¹⁴⁹ Leviner, 2011, s. 61.

¹⁵⁰ Andersson m.fl, 2011, s.20.

5.3 Norskt barnavårdsarbete

Barnombudsmannen föreslog i sin rapport ”Signaler” som kom ut 2012 att den svenska socialtjänstens barnavårdsarbete borde reformeras med den norska modellen som förebild. BO:s förslag innebar att socialtjänstens barnavårdsarbete skulle samlas i en särskild organisation som till exempel kunde kallas barntjänsten. Det norska välfärdssystemet har flertalet likheter med det svenska. Dock så är en stor skillnad att det som i det svenska systemet brukar kallas barn- och ungdomsenheten i Norge är en fristående enhet, som kallas barnevernet, och är separerad från socialtjänsten.¹⁵¹

5.3.1 Uppgifter

Barnevernets huvuduppgift är att säkerhetsställa att barn och unga som lever under förhållanden som kan skada deras hälsa och utveckling får nödvändig hjälp och omsorg i rätt tid samt att bidra till att barn och unga får trygga uppväxtvillkor.¹⁵² Det norska barnevernet utgår från barnet och det bedrivs ett aktivt arbete för att alla barn ska veta vilka de är och hur de ska komma i kontakt med dem om de behöver. Barnevernet söker aktivt upp barn och ungdomar för att informera dem om sin verksamhet. De har hemsidor och bloggar och finns tillgängliga på så väl Twitter som Facebook.¹⁵³

5.3.2 Organisation

Den norska barnavården kan klassificeras som ett familjestödsorienterat system i likhet med det svenska systemet.¹⁵⁴

Såväl kommunerna som staten har ansvar i det norska barnavårdsarbetet. Alla kommuner ska ha en *barnevernstjenste* som utför det dagliga löpande arbetet efter lagen. *Barnevernstjensten* ska bland annat ge rådgivning och vägledning, företa undersökningar, fatta beslut enligt lagen och förbereda saker för behandling i *fylkesnemnda*, verkställa och följa upp åtgärder.

Statens ansvar för barnavården är delat mellan *Barne- og likestillingsdepartementet*, *Barne-, ungdoms- og familieetaten*, *fylkesmannen* och *fylkesnemnda for sosiale saker*. Departementet har det överordnade ansvaret för barnevernet.

Barne-, ungdoms- og familieetaten(Bufetat) består av fem regionala barnevernmyndigheter och en central barnevernmyndighet som kallas *Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet*. De regionala barnevernmyndighetene ska bistå barnevernstjensten i kommunen med placering av barn utanför hemmet, bistå kommunen med rekrytering och

¹⁵¹ Barnombudsmannen, 2012, s. 73,76.

¹⁵² <http://www.barnevernet.no/Om-barnevernet1/Ansvar1/Barnevernets-hovedoppgave/> (hämtad 2013-05-12).

¹⁵³ Barnombudsmannen, 2012, s. 73,76.

¹⁵⁴ Gilbert m.fl, 2011, s. 155.

förmedling av fosterhem och ha ansvaret för att fosterhemmen får utbildning och vägledning. *Etaten* har också ansvar för etablering och drift av institutioner och för godkännande av privata och kommunala institutioner som används i enlighet med barnevernloven.

Kommunens ansvar för att utföra uppgifter efter lagen är negativt definierat. Det innebär att kommunen är ansvarig för att utföra de uppgifter som enligt lagen inte är föremål för en statlig myndighet. Kommunen är delvis ansvarig för förebyggande arbete, hjälp i hemmet, initiera placering av barn utanför hemmet, uppföljning av barn som placerats utanför hemmet och godkännande av fosterhem.

Fylkesmannen utför tillsyn av barnevernets verksamhet i varje kommun. Detta innebär att fylkesmannen kontrollerar att kommunerna utför uppgifterna enligt barnevernloven, ser till att kommunerna får råd och vägledning, och idkar tillsyn över barnevernsinstitutionerna. Fylkesmannen är besvärinstans för individuella beslut som barneverntjenesten fattar efter barnevernloven och som inte går in under fylkesnemndas kompetensområde.

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker är ett domstolsliknande förvaltningsorgan som har en beslutskompetens i bland annat frågor om övertagande av omvårdnad av barn och om tvångsingripande vid allvarliga beteendeproblem hos ungdomar. Det finns 12 nämnder i Norge. Nämnderna består, för att ge en enkel förklaring, av en ledare som är jurist, två ledamöter som är sakkunniga och två ledamöter från ett allmänt urval. Avgörande som fattats av fylkesnemnda kan överklagas till tingsrätten.

Statens Helsetilsyn har det överordnade ansvaret för tillsynen som fylkesmannen utövar inom barnvernsområdet.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har förvaltningsansvaret för barnevernloven och utövar tillsyn för att lag och övriga bestämmelser blir korrekt använda. Departementet ansvarar för att erfarenheter av lagen utvärderas och ser till att nödvändiga förändringar kommer till stånd. Departementet har även ansvar för att ge riktlinjer och instruktioner, sätta igång forskning på området, utveckla den generella barnevernspolitiken och se till att det finns tillgänglig information om barnevernet.¹⁵⁵

5.3.3 Barnevernsloven

Det har även i Norge varit tal om att ha en samlad sociallag. År 1989 lade nämligen den dåvarande regeringen fram ett förslag om en samlad sociallag. Detta förslag mötte dock stort motstånd från företrädare för barnavården. Det kritiserade förslaget drogs dock tillbaka efter ett regeringsskifte 1990 och ansvaret för barnavården överfördes då från *Socialdepartementet* till

¹⁵⁵ <http://www.barnevernet.no/Om-barnevernet1/Ansvar1/Ansvarsfordeling/> (hämtad 2013-05-12).

Barne- och familjdepartementet (dagens *Barne- och likestillingsdepartementet*). De delar som innehöll regler om barnavård i den föreslagna sociallagstiftningen plockades ut och lades till grund för ett förslag om ny barnavårdslag. 1 januari 1993 trädde den nya *lov om barneverntjenester (BVL)* i kraft. Särskilt framträdande i den nya lagen var förebyggande arbete på både samhälls- och individnivå. I Norge finns vid sidan om barnevernsloven, *Lov om sosiale tjenester (Sosialtjenesteloven)*. Sosialtjenesteloven har som mål att främja ekonomisk och social trygghet, förbättra levnadsvillkoren för människor med funktionsnedsättning, bidra till lika värde och jämställdhet samt förebygga sociala problem.¹⁵⁶

Barnevernloven (BVL) reglerar verksamheter inom barnevernet. Den omfattar så väl den kommunala och statliga verksamheten som den regionala barnevernsmyndigheten.¹⁵⁷ BVL är precis som SoL en ramlag fast den är mer detaljerad när det gäller anvisningar och beskrivningar om innehåll och tillvägagångssätt. Som exempel kan nämnas att det i lagen stadgas vad som är att anses som vanvård av barn.¹⁵⁸

5.3.4 Inkorporerandet av barnkonventionen

Norge ratificerade barnkonventionen redan 1991 men valde att gå ett steg längre och den 1 augusti 2003 inkorporerade Norge barnkonventionen genom att införa den i *Menneskerettsloven*¹⁵⁹. Redan innan inkorporerandet så hade Norge ändrat på flertalet ställe i befintlig lagstiftning för att lagstiftningen skulle överensstämma med barnkonventionen. Efter inkorporationen fick barnkonventionen företräde framför kolliderande lagar¹⁶⁰. Det är framför allt artiklarna 3 (barnets bästa), 37 (barn som frihetsberövats), 19, 34 (skydd av barn som skäl för kriminalisering) och 12 (barnets rätt att komma till tals) som har haft stor betydelse i den norska rättstillämpningen. Till en början så tycktes de norska domstolarna använda barnkonventionen som ett komplement till andra rättskällor men numera kan det märkas att Högsta domstolen ger den en mer självständig plats i argumentationen.

I samband med inkorporationen diskuterades det mycket kring huruvida barnkonventionen skulle vara direkt tillämplig i norska domstolar med tanke på den vaghet som ligger i flertalet av artiklarnas tolkning. Idag är vissa regler i barnkonventionen direkt tillämpliga i domstolarna men vissa är för vaga för att användas direkt. De vaga reglerna får istället normativ betydelse genom fördragskonform tolkning. Den tredje kategori av regler är de som till exempel anger måluppfyllelser och därmed inte kan påverka relationen

¹⁵⁶ SOU 2009:68, s. 716.

¹⁵⁷ Kjönstad & Syse, 2012, s.235.

¹⁵⁸ Gilbert m.fl, 2011, s. 162.

¹⁵⁹ I Menneskerettsloven återfinns även flertalet andra människorättskonventioner som Norge har inkorporerat i sin lagstiftning.

¹⁶⁰ Menneskerettsloven 3§.

mellan stat och enskild. Dessa regler används som påverkansfaktorer för den rättsliga kulturen och olika argumentationsmönster.¹⁶¹

5.3.5 Barnperspektivet i norskt barnavårdsarbete

Det har de senaste 20 åren skett stora förändringar mot ett stärkt barnperspektiv inom den norska barnavården. Den norska regeringen har investerat generöst med medel i barnavården¹⁶² och ett av det första steget som togs mot ett förstärkt barnperspektiv var ratificeringen av barnkonventionen 1991 och ytterligare ett steg då den inkorporerades i norsk rätt 2003.

Barnperspektivet syns tydligt i norskt barnavårdsarbete genom barns rätt att vara delaktiga. Exempelvis infördes 2003 en rätt för barn över sju år att bli hörda i barnavårdsärenden.¹⁶³ De som arbetar med barnavården i Norge är rättsligt skyldiga att både lyssna på barnen och väga in deras ståndpunkt i förhållande till deras ålder och mognad.

I Norges barnavårdsarbete så synes professionen mer och mer se barnen som individer och som huvudsaken i barnavårdsärenden. Det finns även indikationer på att beslutsfattare och lagstiftare ser barnavårdsärenden från ett barnperspektiv och inte endast med hänsyn till ett barn i rollen som en framtida vuxen.¹⁶⁴

5.3.6 Problem i det norska barnavårdsarbetet

Trots att Norge kommit tämligen långt med ett ökat barnperspektiv så finns det ändå ett par punkter där kritiker menar att de bör bättra sig. Den största kritiken riktas mot att barn som varit subjekt i ett barnavårdsärende inte har samma möjligheter i livet som de barn som inte har varit det. Det pekas på att de barnen i framtiden har en lägre grad av utbildning och att de statistiskt sett har större sannolikhet att få socialhjälp i det vuxna livet. Att de löper större risk att bli kriminella, missbrukare eller utsättas för våldsam död.¹⁶⁵

En annan kritik som riktats mot den norska barnavården är de skillnader som finns mellan olika kommuner. I Norge finns 430 kommuner och alla är enligt lag skyldiga att ha en ansvarig barnavårdsadministration. Trots detta så gör de stora variationerna i kommunernas storlek att typer av interventioner och service skiljer sig mycket mellan kommunerna. Detta gör att det förekommer brister i rättssäkerheten.¹⁶⁶

¹⁶¹ Åhman, 2011, s. 15ff.

¹⁶² Gilbert m.fl., 2011, s. 157.

¹⁶³ §6-3 lov om barneverntjenester.

¹⁶⁴ Gilbert m.fl., 2011, s. 171f.

¹⁶⁵ Gilbert m.fl., 2011, s.156.

¹⁶⁶ Gilbert m.fl., 2011, s.157.

5.4 Sammanfattande analys

Tillsättande av barnskyddsutredningen är ett bra bevis på att det blivit en förändrad syn på barns ställning och rätt till skydd.

En samlad lag till stöd och skydd för barn och unga skulle enligt utredningen ge ett starkare barnperspektiv i lagstiftningen. Barnperspektivet skulle stärkas dels genom att barn och ungas skydd lyftes fram men det skulle även stärkas genom att reglerna om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals (som istället infördes i SoL och LVU) blev en del av den nya lagen.

Den nya lagen skulle bli mer detaljerad än sin föregångare. Denna detaljering måste då vägas mot respekten för den kommunala självstyrelsen. Utredningen menade att eftersom utvecklingen inte ter sig tillfredställande så måste riksdag och regering kunna vidta åtgärder för att leda verksamheten i rätt riktning.

Jag är beredd att hålla med barnskyddsutredningen. Då det finns brister inom den sociala barnavården och det kan anses tämligen tydligt att dessa inte går att åtgärda med att enbart ge barnen en starkare ställning i teorin så bör det nog ske mer långtgående åtgärder. De åtgärder som inkräktade på den kommunala självstyrelsen måste anses befogade med hänsyn till det intresse som finns att stödja och skydda barnen.

BBIC är ett annat sätt att stärka barnperspektivet på. Här rör det sig om en metod som på frivillig väg ska hjälpa kommunerna att stärka barnperspektivet. Tanken är även att modellen ska skapa en enhetlighet i utredningsarbetet. Dock har det visat sig att modellen har flertalet brister bland annat genom att kommunerna inte använt modellen enhetligt och till exempel gjort egna varianter av modellen. Ett annat stort problem som rapporterats är att modellen tagit alltför mycket tid i anspråk. BBIC ger endast en förbättring för hur informationsinhämtningen ska gå till och det finns ingen vägledning hur den inhämtade informationen ska bedömas.

BBIC är enligt min uppfattning en bra modell på så sätt att den skapar ett enhetligt utredningsarbete och den bidrar till en rättssäkerhet då den motverkar godtyckliga utredningar. Dock så är problemet även med denna modell att den inte är bindande för kommunerna och de har möjlighet att anpassa modellen lite som de vill. Då motverkas en del av de motiv som faktiskt låg till grund för modellen. BBIC bör enligt min mening kombineras med andra regleringar för att kunna bidra med ett starkt barnperspektiv.

Det norska och det svenska välfärdssystemen har som sagt många likheter och frågan är vad som gör att det norska systemet ofta anses ha ett starkare barnperspektiv än det svenska. I Norge utövas barnavården av en fristående enhet som kallas barnevernet. Barnevernet kan tänkas vara lite mer nytänkande och de ägnar sig mycket åt uppsökande verksamhet och de finns

tillgängliga dygnet runt. De finns även representerade på de sociala medierna. BVL är precis som SoL en ramlag fast den innehåller mer detaljerade regler.

Norge har sedan 2003 valt att inkorporera barnkonventionen. Genom detta har konventionen fått en allt starkare ställning i norsk rätt.

Det norska systemet är enligt min mening ett bra koncept för ett tydligt barnperspektiv då det ser barnet ur många vinklar. De har genom att ha ett eget barnevern, en barnevernslag och genom inkorporerandet av barnkonventionen gjort ett tydligt ställningstagande då det gäller barnens ställning i samhället.

I mitt sista kapitel kommer jag att mer ingående diskutera och analysera de tre modeller jag nu gått igenom för att utröna huruvida någon eller några av modellerna skulle kunna leda till ett stärkt barnperspektiv i svensk barnavård.

6. Slutsatser och analys

Hur ser barnperspektivet ut i den sociala barnvården i dag och vilka förändringar har skett för ett förstärkt barnperspektiv?

I den svenska sociala barnvården syns idag, inte minst i teorin, ett tydligt barnperspektiv och det har skett en enorm utveckling de senaste decennierna. Från att ha sett barnet som ett bihang till den vuxne har barnet börjat ses som en egen individ där det allt mer får stå i fokus. Barnkonventionen har lett till en rad förändringar med ändamål att stärka barnperspektivet.

Det finns tydliga regler i såväl SoL som LVU att barnen att barnens bästa ska beaktas och att barnet ska ha en rätt att komma till tals. Barnkonventionen har blivit allt mer erkänd av beslutsfattarna i Sverige vilket ytterligare är ett steg i rätt riktning. Det satsas resurser på system och metoder för ett ökat barnperspektiv och det görs projekt för att få en mer enhetlig tillämpning över hela nationen.

Trots ett tämligen starkt skydd i teorin så upplevs det inte alltid så starkt i praktiken. Detta kan bero på flertalet faktorer men i stora drag beror det ofta på resursbrist, brist på kompetens och dåliga direktiv uppifrån. Ett annat problem kan vara att barnkonventionen inte är rättsligt bindande för staten. Ett barn kan inte ställa krav på att ett beslut ska fattas enligt deras bästa eller att deras vilja ska tas i beaktande. Inte heller har barnet någon möjlighet att gå till en domstol och klaga om inte dennes rättigheter enligt barnkonventionen, blir tillgodosedda i exempelvis en utredning.

Det har visat sig råda en stor osäkerhet kring hur *barnets bästa* ska bedömas och även vilken vikt myndigheter och domstolar ska lägga vid begreppet. Det finns en risk att avsaknaden av förtydligande regler kan leda till beslut som är ogynnsamma för det enskilda barnet. En vag formulering kan vid en intresseavvägning leda till att barnets bästa får ge vika för en mer preciserad regel som till exempel rätten till familj i EKMR eller någon av de grundläggande förvaltningsrättsliga principerna.

När det gäller *barns rätt att komma till tals* i praktiken så rör det sig om så väl rättsliga som beteendevetenskapliga problem. Det har visat sig att trots att barnet blir hört så återspeglar sig inte alltid barnets vilja i domstolsavgöranden. Ett annat problem kan vara att samtalen ofta sker i samförstånd med barnets vårdnadshavare och de blir dennes vilja istället för barnets som kommer fram. Ett annat problem kan vara svårigheter att höra barn och att det inte alltid finns rätt kompetens att tillgå. Ett annat dilemma är hur bedömningen ska göras i de fall då barnets bästa och barnets vilja står i konflikt med varandra?

Angående barns rätt att komma till tals så krävs det att barnet synliggörs i utredningarna. En annan sak att fundera kring är om det vid fler tillfällen än

vid ingripande enligt LVU skulle vara på sin plats att det förordnades ett offentligt biträde.

Slutligen gällande att barns vilja inte alltid återspeglar sig i domstolsavgörandena så tror jag detta skulle delvis kunna lösas genom en juristutbildning med mera beteendevetenskaplig inriktning alternativt med speciella barn- och familjedomstolar där beslutsfattarna innehar specialkompetens.

Hur kan en förstärkning av barnperspektivet komma tillstånd på bästa sätt? Bör det ske genom lagstiftning eller organisatoriska förändringar eller finns det andra modeller som kan resultera i ett stärkt barnperspektiv.

LBU

Barnskyddsutredningens förslag att lyfta ut reglerna om barn och unga ur SoL och sammanfoga dem med reglerna i LVU har motiverats med att det skulle öka barnperspektivet. Inte minst för att den nya lagen skulle ge en mer detaljerad reglering över hur barnskyddsarbetet skulle utföras. Reglerna om barn skulle bli allt mer synliggjorda och det skulle även bli lättare för den enskilde att överblicka sina rättigheter och påverka socialtjänstens insatser. Det skulle i LBU läggas allt mer vikt vid barnets bästa och barnets rätt att komma till tals.

När det gäller frågan om LBU skulle innebära ett stärkt barnperspektiv så tror jag det är tillgodo att barn och unga får en egen social lagstiftning. Den nuvarande SoL:en har över 30 år på nacken och kom till under en era då samhället blomstrade och det rådde en god ekonomi i Sverige. Begreppet helhetssyn var nog snarare samhällets helhetssyn på sina medborgare än en helhetssyn ur den enskildes perspektiv. En speciell lag för barn och unga tror jag skulle kunna flytta fokus till en helhetssyn på det enskilda barnet. Inte minst torde en sådan lag kunna inneha ett symboliskt värde för ett stärkt barnperspektiv. De problem jag kan finna ur ett barnperspektiv med att införa en särskild barnlag är att det eventuellt skulle kunna leda till ett minskat barnperspektiv på områden som fortsättningsvis skulle regleras i SoL. Det skulle kunna röra sig om exempelvis frågor om bidragsstöd.

SoL är uppbyggd på frivillighet, självbestämmande och integritet men genom detta är det lätt att glömma barnet till förmån för föräldrarna. Det är ju föräldrarnas frivillighet och integritet som åsyftas och inte barnens. Frivillighetsaspekten kan bli problematisk då exempelvis en utredning av barn som far illa ska ske i samförstånd med den som gör barnet illa eller en närstående till den.

SoL är konstruerad på välfärdssamhällets grund och jag tror att lagen för sin fulla funktion är beroende av just en välfungerande välfärdsstat. Det krävs fritidsgårdar, familjecentraler och andra samhälleliga satsningar för att de grundläggande principerna ska fungera. Så ser det inte ut i Sverige idag och vi är således i behov av en förnyad och nytänkande barnavård.

Jag tror det råder ett för stort glapp mellan de frivilliga åtgärderna och de tvingande. Genom att sammanföra SoL och LVU i samma lag tror jag det går att åstadkomma en bättre balans mellan bestämmelserna.

Det råder stor skillnad i arbetet mellan olika kommuner och detta ser jag främst har att göra med den kommunala självstyrelsen. Huruvida detta skulle förbättras genom en ny lag har att göra med hur pass detaljreglerad den nya lagen skulle kunna vara. Jag menar att för att få till en tydligare struktur inom barnvården samt att få en mindre diskrepans mellan tillämpandet i olika kommuner så krävs det tydligare krav och tröskelvärden hur kommunen ska utöva sin socialtjänst. Ekonomisk nedgång borde aldrig få leda till en neddragning inom den sociala barnvården.

Enligt proportionalitetsprincipen i 14 kap. 3§ RF så ska en lagstiftningsåtgärd, som kan inskränka på den kommunala självstyrelsen, motivera det eventuella intrång i självstyrelsen som den innebär.

Att införa LBU och dessutom göra den mer detaljreglerande skulle garanterat inskränka på den kommunala självstyrelsen. Dock är frågan om det skulle vara motiverat och om det skulle finnas andra mindre ingripande åtgärder som skulle kunna leda till samma resultat. Såväl barnskyddsutredningen som regeringen och lagrådet fann att de lagändringar som föreslogs i barnskyddsutredningen var motiverade enligt 14 kap. 3§. Att införa en speciallagstiftning för att skydda barnen bör enligt min mening vara motiverat. Syftet med lagstiftningsåtgärden är att skydda barn och unga. Precis som i den bedömning som gjordes i utredningen så bör man se regeländringarna som en och samma åtgärd för att stärka skyddet för barn och unga. Ändringarna som helhet borde leda till att LBU är att anse som motiverad.

BBIC

BBIC kan ses som ett sätt för staten att på frivillig väg vägleda socialtjänsterna i Sverige till ett mer enhetligt arbete. I stället för att meddela föreskrifter så har Socialstyrelsen utformat BBIC som en licensbaserad modell där det krävs att kommunen uppnår vissa krav för att få använda sig av modellen. BBIC har sin huvudpunkt i barnkonventionen och har tagits fram genom utvecklings- och forskningsarbete. Modellen bygger på en rad formulär som ska fyllas i under ärendets gång. I BBIC betonas helhetssynen ur barnets perspektiv.

Trots att BBIC har som mål att ge ett bättre barnperspektiv så har det även här rapporterats om olikheter mellan kommuner och deras tillämpning. BBIC ger bättre möjligheter för socialtjänsten i deras utredningar och ger dem ett bättre beslutsunderlag men det ger dem inte hjälp i de dilemman och avvägningar de ställs inför.

BBIC har fått tämligen god genomslagskraft då majoriteten av Sveriges kommuner valt att arbeta enligt modellen. BBIC är således ett bra verktyg i

processen och för att skapa ett enhetlig och rättssäkert utredningsarbete. För att det ska fungera fullt ut krävs dock även andra faktorer såsom bland annat kompetens, tydliga regler hur BBIC ska användas och resurser.

Norskt barnvårdsarbete

De största skillnaderna mellan det norska barnevernet och den svenska socialtjänsten är att barnevernet lägger mycket mer fokus på barnet. De finns där barnen finns, till exempel i sociala medier, och de är tillgängliga dygnet runt. Detta tror jag är ett bra sätt att stärka barnperspektivet. Barnen vet vad myndigheten är och det känns därför inte lika skrämmande att ha kontakt med dem. Att de är inriktade på just barn ställer större krav på deras kompetens och de har därmed bättre redskap att möta barn och unga.

Även om barnevernsloven är en ramlag precis som SoL så innehåller den mer detaljerade bestämmelser gällande anvisningar och beskrivningar om innehåll och tillvägagångssätt. Detta hjälper också till att stärka barnperspektivet då det motverkar godtyckliga tolkningar av lagen och då det minimerar risken för någon att hamna mellan stolarna. En mer detaljerad lag torde även kunna leda till att det är lättare att ställa någon till svars ifall de brister i sin myndighetsutövning.

I Norge är barnevernet delvis förstatligt vilket i sig kan tänkas leda till ett bättre ansvarstagande från både stat och kommun. Detta torde även kunna leda till en högra vilja för samarbete från båda håll och för staten att satsa resurser.

Norge har ju som jag nämnt valt att inkorporera barnkonventionen i sin lagstiftning. Detta har lett till att barnkonventionens rättigheter kan åberopas av enskilda vilket leder till en ökad praxis på området. Det har även lett till att domstolarna mer och mer använder barnkonventionen i sina argumentationer. Tillsammans leder detta till att otydligheter lyfts fram och det kan skapas en vägledning hur bedömningarna bör göras enligt barnkonventionen. Inkorporeringen av barnkonventionen tror jag gett verkan av ett stärkt barnperspektiv.

Sammantaget när det gäller det norska barnperspektivet så tror jag att de är den norska helhetssynen på barn som leder till ett ökat barnperspektiv. Att från flera håll i samhället visa att barnen är viktiga. Det gäller så väl barnevernet, domstolarna, stora investeringar i barnvården som inkorporerandet av barnkonventionen.

Sammanfattningsvis

För att få till ett ökat barnperspektiv i den svenska barnvården så tror jag vi behöver få till ett ökat barnperspektiv i samhället i stort. Jag anser att SoL spelat ut sin roll i den sociala barnvården och mer fokus måste nu riktas på barnet. SoL är i behov av att reformeras efter det samhälle vi lever i idag.

Det finns således ett behov av organisatoriska förändringar, en tydligare och mer detaljerad lagstiftning men detta måste även kompletteras med andra

modeller i form av föreskrifter och arbetsmodeller som är utvecklade genom kunskap och forskning.

Barnperspektivet ska finnas i alla kommuner. Det borde därför vidtas åtgärder för att säkerhetsställa en nationell standard på det sociala barnvårdsarbetet.

Att införa LBU eller en barntjänst tror jag är positivt men det är inte tillräckligt för att stärka barnperspektivet. Det krävs att den organisation som ska arbeta med barnvården är känd för barnen och att de är tillgängliga efter barnens premisser. De måste ha förmåga, resurser och kunskap att lyssna och tala med barnen.

Sammanfattningsvis är det inte namnet eller upplägget på lagen som ger ett stärkt barnperspektiv utan det är kunskapen och ambitionerna som ligger bakom som resulterar i ett stärkt barnperspektiv.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Andersson Gunvor, Arvidsson Maria Bangura, Mattsson Titti, Ponnert Lina, Rasmusson Bodil, *Social barnavård-några utmaningar Glimtar från forskning ur olika perspektiv*, Socialhögskolan, Lund, 2011

Barnombudsmannen, Signaler, Fritzes, Stockholm, 2012

Bohlin Alf, *Kommunalrättens grunder*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2011

Ewerlöf Göran, Tor Sverne, Anna Singer, *Barnets bästa - om föräldrars och samhällets ansvar*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2004

Fahlberg Gunnar, *Socialtjänstlagarna*, Liber AB, Malmö, 2012

Gilbert Neil, Parton Nigel, Skivenes Marit, *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*, Oxfords Scholarship Online, 2011

Halldén Gunilla, Sandin Bengt, *Barnets bästa- En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Eslöv, 2003

Holmberg Erik, Stjernquist Nils, Isberg Magnus, Eliason Marianne, Regner Göran, *Grundlagarna : regeringsformen, successionsordningen, riksdagsordningen*, Nordstedts juridik, Stockholm, 2012

Leviner Pernilla, *Rättsliga dilemman o socialtjänstens barnskyddsarbete*, Jure AB, Stockholm, 2011

Lundell Bengt, Strömberg Håkan, *Speciell förvaltningsrätt*, Liber AB, Malmö, 2011

Lundgren Lars, Thunved Anders, *Nya sociallagarna*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2013

Lundström Tommy, *Tvångsomhändertagande av barn*, Akademitryck AB, Edsbruk, 1993

Lundström Tommy, Andersson Gunvor, Aronsson Karin, Hesse Sven, Hollander Anna, *Barnet i den sociala barnavården*, Liber, Stockholm, 1996

Mattsson Titti, *Barnet och rättsprocessen*, Juristförlaget, Lund, 2002

Mattsson Titti, *Begreppet barnets bästa- till vilken nytta? Om legitimitet vid beslutsfattande om barn*, Nordstedts juridik, Stockholm, 2007

Rasmusson Bodil, *Barnperspektiv i den sociala barnvården* Forsknings- och utvecklingsarbete inom ramen för projekt Kunskapsbaserad socialtjänst, 2006

Singer Anna, *Barnets bästa- om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2012

Socialstyrelsen, *Grundbok Barns behov i centrum (BBIC)*, Stockholm, 2006

Tiller, P-O, *Barneperspektivet om å se og bli sett. Vårt persektiv på barn eller omvendt?*, Nytt fra forskning om barn i Norge, nr 1, Trondheim, 1991

Åhman Karin, *Rättsutlåtande om inkorporation av Barnkonventionen*, Uppsala Faculty of Law, 2011

Offentligt tryck

SOU 1974:39 Socialutredningen och det frivilliga sociala arbetet

Prop. 1979/80:1 Om socialtjänsten

Prop. 1996/97:124 Ändring i socialtjänstlagen

SOU 1996:115 Barnkonventionen och utlänningslagen

SOU 1997:116 Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige

Prop. 1997/98:182 Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige

Prop. 2003/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m SOU 2009:68 Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU)

Prop. 2006/07:129 Utveckling av den sociala barn- och ungdomsvården m.m.

Prop. 2009/10:80 En reformerad grundlag

Prop. 2012/13:10 Stärkt stöd och skydd för barn och unga

Internetkällor

Barnevernet, Anne Charlotte Fischer, *Om barnevernet*,
<http://www.barnevernet.no/Om-barnevernet1/Ansvar1/Barnevernets-hovedoppgave/> (hämtad 2013-05-12)

Barnevernet, Marie Charlotte Karlsrud, Ansvarsfordeling,
<http://www.barnevernet.no/Om-barnevernet1/Ansvar1/Ansvarsfordeling/>
(hämtad 2013-05-12)

Socialstyrelsen, *Grunderna i BBIC*,
<http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/bbic/grundernaibbic> (Hämtad
2013-06-27)

Socialstyrelsen, *BBIC och socialstyrelsen*,
http://www.grkom.se/download/18.1fe38c3613e18e73561b1e/1367327323296/130429Katarina_Munier.pdf (hämtad 2013-07-17)